

ИСРОИЛ ИСМОИЛОВ

**ШУҶОАТ
ВА
ЗАҒАР**

**ДУШАНБЕ
«ЭҶОД»
2005**

ББК 83.3. (2 тоҷик)
И-71

*Китоб бо эҳтимом ва дастгирии
раиси шаҳри Панҷакент, узви Маҷлиси Миллии
Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
Самадов Шакарбек Додхоевич
ба табъ расидааст*

Мухаррир *Ховари Абулхай*

И-71 *Исроил Исмоилов. Шучоат ва зафар.* — Душанбе: «Эҷод». 2005 с., 72 с.

«Шучоат ва Зафар»-ро И.Исмоилов дар тӯли тамоми умр дар замиран нигоҳ дошта, имрӯз муҳаббаташро ба хонанда ҳада медиҳад. Музаффариятҳое, ки имрӯз насиби мост аз шучоату ҳамияти он ҷавонмардону диловарони Ҷанги Бузурги Ватанӣ аст. Ва зинда доштани ному кори некашон қарзи мост.

М $\frac{4702540101}{М 503}$ - 2005

© Исроил Исмоилов, 2005 с.

САРШАВИИ ЧАНГИ БУЗУРГИ ВАТАНӢ

Германияи фашистӣ дар соли 1938 бе чанг Австрия ва Чехословакияро гирифт. Дар соли 1939, дар муддати 17 рӯз Полшаро забт карду 9 апрели соли 1939 ба Дания ва Норвегия хучум овард. Дар муддати 6 ҳафта (аз 10 май то 22 июни соли 1940) Франция, Белгия, Голландияро ба итоати худ даровард. Баҳори соли 1941 Болгария, Югославия ва Юнонро ишғол кард. Дар ҳоле, ки Англияро бомбаборон мекард, 18 декабри соли 1940 плани «Барбаросс» — гирифтани ИҶШС-ро дар муддати 4-6 ҳафта тарҳрезӣ сохт. Гитлер гуфта буд: «Ман ҳуқуқ дорам, ки миллион одамонро аз нажоди паст нест кунам».¹

Фашистон бо чунин шиор ба ИҶШС хучум карда буданд: «Русҳо бояд муранд, токи мо зиндагонӣ кунем», «55 фоизи украинҳо ва 75 фоизи белорусҳоро нест кардан лозим аст».²

22 июни соли 1941 фашистони Германия бе эълони чанг ба мамлакати мо хучум карданд. Ҳаёти осоиштаи халқи шӯравӣ барбод рафт.

22 июни соли 1941, соати 12-00 ба вақти Москва Ҳукумати Шӯравӣ ба воситаи радио дар бораи хучуми фашистон ба Иттифоқи Шӯравӣ изҳорот баён намуд. Дар изҳорот аз ҷумла чунин омада буд: «Бо вучуди қарордод оиди ба ҳамдигар хучум накардани байни ИҶШС ва Германия ва иҷрои софдилонаи шартномаҳои он аз ҷониби ИҶШС, дар давоми эътибордорӣ аҳдномаи Ҳукумати Германия оид ба риоя накардани аҳднома ба ИҶШС ягон маротиба эътироз баён карда натавониста буд ва ба мамлакати мо хучуми таҷовузкорона овард».³

Дар ин изҳорот гуфта шуда буд, ки халқи шӯравӣ мефаҳмад, ки ба оташгирифтани ин чанг танҳо Ҳукумати Германия ҷавобгар аст. Тамоми халқи шӯравӣ ба Гитлер ва

¹ Лелюшенко Д.Д. Москва-Сталинград-Берлин-Прага. М. «Наука», 1987, с.3.

² Великая Отечественная война 1941-1945 гг. Изд-во «Планета», 1985, с.42.

³ История Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. М., Изд-во Министерства обороны СССР, 1961, ч.2, с.20.

шарикони ӯ лаънат мехонанд ва баҳри ҳифзи Ватани худ тайёр будани ҳешро изҳор менамоянд. Чанг ба сари халки шӯравӣ ва аз он ҷумла ба ноҳияи Панҷакент ғаму андӯҳи беандоза овард. Душман ба мамлакати мо бо қувваи хеле калон ҳучум кард. Маршали Иттифоқи Шӯравӣ А.М.Василевский навишта буд: «Дар аввали чанг дар назди сарҳадди ИҶШС 181 дивизия, 18 бригадаи немисҳо ва иттифоқчиёни онҳо гирд оварда шуда буд. Бо ҳамроҳии авиатсия ва флот 5,5 миллион нафар аскар дар артиш дошт. Дар ин артиш 3712 танк, 4950 самолёт, 47260 тӯп ва миномёт буд. То ҳоло таърихи инсоният чунин нерӯи азими ҳамлаоварро надида буд».⁴ Мақсади Германияи фашистӣ аз он иборат буд, ки сохти Давлатии Шӯравиро барҳам диҳад, боигарии Давлати Шӯравиро гирад, дар ҷаҳон ҳукмрон бошад.

Гитлер моҳи март соли 1941 гуфта буд: «Вазифаи мо қувваи ҳарбии Русияро торумор ва давлаташро нест кардан аст. Мубориза ба муқобили Русия — ин муборизаи ду ақида. Сухан дар бораи нест кардан меравад».⁵

Вақте ки чанг сар шуд мақсад: Ватанро муҳофизат кардан буд. Ҷанӯз 5 май соли 1920 В.И.Ленин гуфта буд: «Агар чанг сар шавад ҳамаи манфиатҳо ба манфиати чанг сафарбар карда шавад».⁶

23 июни соли 1941 дар ноҳияи Панҷакент ҳамоиши меҳнаткашон бахшида ба саршавии Ҷанги Бузурги Ватанӣ барпо гашт. Дар ин ҳамоиш мудирӣ шӯъбаи тарғибот ва ташвиқоти Комитети ҳизбии ноҳияи Панҷакент **Абдулаҳад Қаҳҳоров** баромад карда, қайд намуд, ки фашистони Германия ба муқобили Иттифоқи Шӯравӣ чангро сар карданд. Мо аз дӯғи онҳо наметарсем. Бигузур фаҳманд, ки ҷуръат ва қувваи ҳимояи ватанамонро ба онҳо нишон медиҳем. Шӯроӣ комиссарони халқии ИҶШС ва КТ ВКП(б) 29 июни соли 1941 ба тамоми

⁴ Комсомольская правда, 1971, 22 июн.

⁵ Великая Отечественная война. М. 1973, Политиздат, с.50.

⁶ Ленин В.И. ПС.С Т.41, с.117

мардуми шӯравӣ мурочиат карда, халқро ба муҳофизати Ватан даъват намуданд. Дар асоси ин мурочиатнома тамоми халқӣ шӯравӣ барои муҳофизати Ватани худ бархост. Аз Тоҷикистон аз ҳар 8 нафар 4 нафар, аз 2 коммунист 1 нафар ба чабха рафт.⁷

30 июни соли 1941 Комитети Давлатии мудоғия ташкил гардид, ки Иосиф Виссарионович Сталин раиси ин комитет таъйин карда шуда буд. Ба аъзои комитет А.И.Антонов, С.М. Будёный, Н.А.Булганин, А.М.Василевский, К.С.Ворошилов, К.Г. Жуков, И.Г.Кузнецов, В.М.Молотов, В.М.Шапошников дохил шуда буданд.⁸ Комитети ҳизби коммунистии ноҳияи Панҷакент дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ, ташкилоти ҳизбии шаҳри Панҷакент дар байни халқи ноҳия хавфи ҷангро фаҳмонида, ёри ҷаматарафаи халқро ба чабха таъмин мекард. Комитет кӯшиш мекард, ки ташкилотҳои ҳизбиро аз ҷиҳати ташкилӣ мустаҳкам намояд.

Дар пленуми Комитети ҳизбии ноҳия 21 январи соли 1941 масъалаи «Кори бюрои комитети ҳизбӣ аз моҳи март соли 1940 то январи соли 1941» муҳокима карда шуд. Дар ин ҷаласа котиби якуми Комитети ҳизбии ноҳия Шароф Муҳаммадиев баромад кард. Пленум қайд кард, ки саноати ноҳия нақшаи солони худро барзиёд иҷро кардааст. Дар сохтмонҳои каналҳои Тӯксанкорез ва Марғедар қорҳои зиёд, аз ҷумла 478 тонн таҳшин тоза карда шуд. Ин каналҳо зиёда аз 1000 га заминҳоро об медиҳанд.

Дар он пленум Абдулаҳад Қаҳҳоров дар бораи шаклҳои ташвиқоти ҳуҷҷатҳои анҷумани XVIII ҳизб баромад карданд.

Моҳи сентябри соли 1941 **Шароф Муҳаммадиев** ба сафи Артиши сурх даъват карда мешаванд. Шароф Муҳаммадиев соли 1910 дар деҳаи Нигнот таваллуд шудаанд. Солҳои 1925-1929 дар деҳаи худ омӯзгор буданд. Соли 1927 ба сафи комсомоли ленинӣ дохил мешаванд. Солҳои 1929-1931 дар сафи Артиши сурх хизмат карда, ба муқобили босмачиён қаҳрамонона ҷангидаанд. Соли

⁷ Армия фронтового народа. М. «Прогресс», 1972, с.227.

⁸ Великая Отечественная война. М. 1973, Политиздат, с.1.

1930 ба сафи хизби коммунистӣ дохил мешаванд. Дар солҳои 1931-32 котиби Комитети комсомолони шаҳри Душанбе шуда, аз моҳи декабри соли 1934 вазифаи котиби якуми Комитети хизбии ноҳияи Панҷакентро ба ўҳда дошанд. Дар ин солҳо амалиёти «тозакунии сафи хизб» гузаронида шуда буд.

Баъд аз он Ш.Муҳаммадиев дар вазифаҳои инструктори Комитети хизбии ноҳияи Ҳисор (1935-1936), котиби дувуми Комитети хизбии ноҳияи Колхозобод (1936-1937), мудирӣ шӯъбаи ҲК Тоҷикистон (1937-1939) фаъолият кардаанд. Боз ба Панҷакент омада, дар вазифаи котиби якуми Комитети хизбии ноҳияи Панҷакент (1939-1941) кор карданд. Сипас, ба сафи Артиши сурх рафта, то январи 1942 дар вазифаи ташвиқотчи калони дивизияи 25 савора, аз январи соли 1942 то охири соли 1943 дар вазифаи муовини командири полк хизмат карда, бо рутбаи майорӣ аз артиш баргаштанд.

Аз моҳи декабри соли 1944 то феввали 1945 дар вазифаи раиси Комичроияи ноҳияи Панҷакент кор карданд. Моҳи сентябри соли 1945 Ш.Муҳаммадиевро ба вазифаи котиби якуми Комитети хизбии ноҳияи Колхозчиён интихоб намуданд, ки то моҳи майи соли 1948 дар он вазифа кор карданд. Баъд аз он ба нафақа баромада, 16 декабри соли 1982 дар шаҳри Душанбе вафот карданд.

Ҳизби коммунистӣ ва Ҳукумати Шӯравӣ хизматҳои Ш. Муҳаммадиевро ба назар гирифта, он касро бо орденҳои «Нишони фахрӣ» (1940), медалҳои: «Ғалаба бар Германия солҳои 1941-1945», «Барои меҳнати шоён дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ 1941-1945», 3 грамотаи фахрии Раёсати Шӯрои Олии Тоҷикистон ва дигар мукофотҳо сарфароз гардониданд. Хизматҳои Ш.Муҳаммадиев дар назди халқи Тоҷикистон хеле калон мебошанд. Инро бояд мо фаромӯш накунем.

Дар солҳои 1941-1942 дар вазифаи котиби якуми Комитети хизбии ноҳияи Панҷакент Мирмуҳаммадов кор карданд. Дар

⁹ Бойгонии хизби коммунистии Тоҷикистон, дар оянда КПКТ: оп.5758, ___89. д.5 б, в.1.

мохи июли соли 1942 Мирмуҳаммадов ва мудири шӯъбаи тарғибот ва ташвиқоти ҳамин комитет Абдулахад Қаҳҳоров ба сафи Артиши сурх даъват карда шуданд.⁹ 20 сентябри соли 1941 пленуми Комитети ҳизбии ноҳияи Панҷакент баргузор гардид ва дар он Қизигул Муҳаммадиеваро (оилаи Ш.Муҳаммадиев) ба вазифаи котиби сеюми Комитети ҳизбии ноҳияи Панҷакент интихоб карданд.

Абдуллоева (*Муҳаммадиева*) **Қизигул** соли 1910 дар Саройкамар — ҳоло Колхозобод таваллуд шудааст. Дар солҳои 1930-1932 дар вазифаи раиси бюрои шӯрои пионерони Ҷумҳурии Тоҷикистон, солҳои 1937-1939 дар вазифаи котиби КМ Комсомоли Тоҷикистон кор кардаанд. Соли 1937 он касро вакили Шӯрои Олии ИҶШС интихоб карда буданд. Пленуми Комитети ҳизбии ноҳияи Панҷакент 30 октябри соли 1942 ба вазифаи котиби якум Қосимов Файзуллоро интихоб кард. Раиси Комичроия Ғанӣ Бобоев ба аъзогии бюрои комитет пешбарӣ карда шуд.¹⁰

Қосимов Файзӣ (тав.1911 шаҳри Хучанд, 1989 ш.Душанбе) тарбияи аввалро дар солҳои 1927-1929 дар интернати давлатии шаҳри Хучанд мегирад. Омӯзишгоҳи хоҷагии қишлоқи Хучандро хатм карда, соли 1934 ба кори ҳизби коммунистӣ шурӯъ карда, дар вазифаи мудири шӯъбаи хоҷагии қишлоқи Комитети ҳизбии вилояти Ленинобод фаъолият мекунад. 30 октябри соли 1942 ба вазифаи котиби якуми Комитети ҳизбии ноҳияи Панҷакент таъйин шуда, то соли 1948 ин вазифаро адо кардааст. Қосимов дар вақти фаъолият дар Панҷакент барои мустақкам кардани ташкилотҳои ҳизбӣ корҳои зиёде мебард. Агар дар мохи январи соли 1942 25 ташкилотҳои ҳизбӣ иборат аз 241 коммунистон буданд,¹¹ пас дар соли 1946 миқдори ин ташкилотҳо ба 29 расида, миқдори коммунистон ба 301 нафар мерасад.¹² Ф.Қосимов дар

¹⁰ БПКТ ф.5748. п.8 д. 55. в.1.

¹¹ БПКТ ф.5748. п.8 д. 98. с.51.

¹² Ҳамон ҷо н.2. д.116. в.17.

якҷоягӣ бо раиси Комичроия Ғ.Бобоев тамоми колхозҳоро сарфарбар намуданд, ки ба чабҳа ёрии хаматарафаи худро расонанд. Қосимов солҳои 1948-1950 раиси комиҷроияи ноҳияи Ҷилиқӯл буда, баъд аз он дар дигар қорҳои хоҷагӣ қор қарда омадааст.

Қосимов барои хизматҳояш бо медали «Барои меҳнати шоён дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ солҳои 1941-1945», ду ордени «Нишони фахрӣ» ва боз 5 медал, ду грамотаи Раёсати Шӯрои Олии ҶШС Тоҷикистон ва дигар мукофотҳо сарфароз гардонида шудааст. Дар назди ташкилоти ҳизбии ноҳияи Панҷакент гузаронидани қорҳои тарғиботу ташвиқотӣ ҳамчун вазифаи муҳимм меистод.

Пленуми Комитети ҳизбии ноҳия 13 январи соли 1942 масъалаи «Қорҳои ташвиқотӣ дар ноҳия»-ро, ки Абдулаҳад Қаҳҳоров баромад қарда буд, шунавида муҳокима қард.

Дар пленум қайд қарда шуд, ки дар тамоми муассисаҳои ноҳия раванди мусобиқаҳои сотсиалистӣ хуб ба роҳ монда шудаанд. Аксарияти қорҳои супоришҳои давлатиро иҷро қарданд. Дар бисёр ташкилотҳои ҳизбӣ тарғибгарон хабарҳои бюрои ахборро ба аҳоли хонда медиҳанд.¹³ Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ шахсони зерин ба сафи ҳизби коммунистӣ дохил шуда буданд:

Соли 1941 — 22 нафар, аз он қумла Медведева Евгения Петровна, Низомов Отақул, Юсупов Иқром; соли 1942 — 21 нафар — Бутаев Шоқир, Қаробоев Қенча, Ҳасанов Суюн; соли 1943 — 13 нафар — Исоева Бибирачаб, Мавлонов Раҳмонқул, Раҳимов Ҳайдар; соли 1944 — 20 нафар — Ҷӯраев Қарим, Муҳиддинов Умрӣ, Расулов Худойқул, Ҳакимов Вафо, Шарифов Хӯҷамурод; соли 1945 — 22 нафар — Қаримов Темур, Мухторов Ҷалол, Муродов Ҳ., Мирбоев Сайёд, Тайлонов Нарзулло, Юнусов Абу.¹⁴

¹³ БПКТ ф.5748. н.8 д.63. в.5.

¹⁴ БПКТ ф.5361. н.1 д. 11. в.8.

Ҳамингуна ташкилотҳои ҳизбии ноҳияи Панҷакент бо роҳбарии Комитети ҳизбии шахрӣ тамоми чорабиниҳоро меиданд, ки халқи Панҷакент ҳаматарафа ба ҷабҳа ёрии худро расонанд.

РОҲБАРОНИ КОМИЧРОИЯИ ПАНҶАКЕНТ ДАР СОЛҲОИ ҶАНГ

Дар вақти саршавии Ҷанги Бузурги Ватанӣ аз соли 1941 то 1942 раиси комичроияи ноҳияи Панҷакент Бобоев Латиф буданд.

Бобоев Латиф (тав.1906, деҳаи Заврон, аз оилаи деҳқон, тоҷик, коммунист) аз соли 1939 то 1941 мудирӣ шӯъбаи зироати ноҳияи Панҷакент шуда кор карданд. Аз моҳи апрели соли 1941 то 1942 дар вазифаи раиси Комичроияи ноҳияи Панҷакент фаъолият намуданд. Баъд аз ташкилшавии ноҳияи Колхозчиён котиби якуми Комитети ҳизби коммунисти ин ноҳия интихоб шуданд. Аз соли 1947 то 1958 ба вазифаҳои раиси колхозии ба номи Ленин ва дигар корҳои хоҷагӣ ноил гардиданд. Барои хизматҳои бо ордени «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи II) ва бисёр медалҳои сарфароз гардониданд.

Бобоев Латиф одами қадмаст буданд. Вақте ки ба асп савор мешуданд, ба сони кӯдаке, ки савори асп аст, менамуданд. Бобоев Латиф хоб мебинанд, ки он касро ғунда газидааст. Вақте, ки ба саҳроҳо назди колхозчиён мерафтанд, аз аспашон намефароманданд, ки мабодо дар онҷо ғунда бошад он касро бигзад. Он гуна, ки тақдир ногузир аст чунин мешавад ва ки ғунда ба зини аспашон мечаспад. Дар болои асп он касро мегазад. Ҳамин гуна аз захри ғунда вафот карданд. Ҷояшон ҷаннат бод, ки яке аз одамони обрӯманди Панҷакент буданд.

Дар соли 1942 дар роҳбарияти ҳизбӣ ва шӯравии Панҷакент дигаргуниҳои куллие ба вуҷуд омаданд. 30 октябри соли 1942

Қосимов Файзӣ котиби якуми Комитети ҳизбии ноҳияи Панҷакент интиҳоб шуданд.

Соли 1942 раиси Комичроияи ноҳияи Панҷакент **Бобоев Ғанӣ** интиҳоб шуданд, ки дар ин вазифа то соли 1948 кор карданд. Дар пленуми Комитети ҳизбии Панҷакент 30 октябри соли 1942 раиси Комичроия Бобоев Ғанӣ ба аъзогии бюрои комитети ҳизбии ноҳия пешниҳод карда шуда буданд.¹⁵ Ҳамин гуна, Бобоев Ғанӣ аз соли 1942 то соли 1948 аъзои бюрои Комитети ҳизбии ноҳияи Панҷакент буданд.

Бобоев дар пленум ва конференсияҳои ҳизбӣ баромад карда, ба таври ҷиддӣ камбудии кормандони ҳизбро дар рӯйшон гуфта, ба тарбияи онҳо кӯшиш мекарданд. Он кас намехостанд, ки ягон кадрӣ ноҳия зада шавад. Мегуфтанд: «Ояндаи ноҳия дар дасти шумоён аст. Нағз кор кунед».¹⁶

Он кас борҳо вакили конференсияҳои ҳизбии вилоятӣ интиҳоб шуда буданд.

Масалан, конференсияи якуми ҳизбии шаҳри Панҷакент 22-23 августи соли 1946 Қосимов Файзӣ, Бобоев Ғанӣ, Раҳимова М. — инструктори Комитети ноҳиявӣ ҳизб, Ҳамдамов Исроил — мудири шӯъбаи тарғибот ва ташвиқоти комитети ноҳиявӣ ва дигаронро ба конференсияи якуми вилоят дар шаҳри Ўротеппа вакил интиҳоб карда буд.

Конференсияи дуввуми ҳизбии ноҳияи Панҷакент 6-7 марти соли 1947 ба конференсияи вилоятӣ Ф.Қосимов, Ғ.Бобоев, Х.З. Хӯҷамуродов, М.Раҳимова ҳамчун вакил интиҳоб карда буд.¹⁷

Ҳамин гуна Ғ.Бобоев дар конференсияи ноҳиявӣ ҳизбӣ ва вилоятӣ вакил интиҳоб шуда, фаъолона иштирок мекарданд.

Ғанӣ Бобоев аз моҳи сентябри соли 1944 то марти 1945 дар вазифаи котиби Комитети ҳизби коммунистӣ доир ба кадрҳо кор карданд. Боз ба вазифаи раиси Комичроия интиҳоб гардиданд.

¹⁵ КПКТ ф.5748 н.8.д.55.в.1.

¹⁶ КПКТ ф.5748 н.8.д.115.в.1.

¹⁷ Ҳамон ҷо д.126. в.11.

Аммо чаро дар байни расмҳои раисони Комичроияи Панҷакент дар бинои ҳукумат расми Ш.Муҳаммадиев нест?! Хизматҳои Ф.Қосимов ва Ғ.Бобоев дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ, дар ташкил намудани ёрии халқи Панҷакент ба ҷабҳа хеле калон аст.

Ғанӣ Бобоев соли 1905 дар шаҳри Панҷакент дар оилаи деҳқон таваллуд шудаанд. 5 май соли 1923 ба сафи комсомоли Ленинӣ дохил гардидаанд. Ғ.Бобоев аз соли 1929 то 1931 ба сифати милиса кор карда, аз соли 1931 то 1935 сардори шӯъбаи милисаи ноҳияи Панҷакент буданд. Дар мубориза ба муқобили босмачиён милисаҳои Панҷакент бо сардории Ғанӣ Бобоев амалиёт мебуданд. Дар солҳои 1935 то 1937 вазифаи раиси колхозии «Дарвозаи Шарқи Сурх» (ҳоло ба номи Х.Хўҷамуродов)-ро адо кардаанд. Баъд раиси кооператсияи ноҳия буданд. 29 октябри соли 1939 Ғ.Бобоевро вакили халқ дар Шӯрои вилояти Ленинобод интихоб карда буданд...

Ғанӣ Бобоев дар охириҳои умрашон ба бозори колхозии Панҷакент сардорӣ карда, дар ободонии он мекушиданд. Агар ҷамъбасти карда гўем, Ғанӣ Бобоев яке аз шахсони беҳтарини Панҷакент буданд. Номи неки он кас дар таърихи Панҷакент абадӣ мемонад.

Дар ин солҳо раисони ҷамоатҳои Хурмӣ — раисаш Ёқубов Эгам, Навобод — Тоҳир Бутаев, Уртақишлоқ — Худойбердӣ Тўраев ва дигарон нағз кор карда меомаданд.

Дар бораи Худойбердӣ Тураев мухбир Бобо Расулзода дар рўзнамаи «Комсомоли Тоҷикистон» (31 май соли 1967) мақолаи «Ташаккур»-ро ҷоп кардааст. Соли 1941 фашистони лаин ба мамлакати мо ҳуҷум карданд. Халқ ҳаматарафа ба Артиши Сурх кўмаки худро мерасонд. Мардум асп, зин, гов, гўсфанд, ғалла, тухм, равған ва дигар маводи заруриро ҷамъ карда, ба ҷанговарон равона мекарданд. Моҳи марти соли 1942 раиси шӯрои қишлоқи Уртақишлоқ Худойбердӣ Тўраев пагоҳи рӯзи роҳи ноҳияро пеш гирифт. Ба бонки давлатӣ даромада, 25 ҳазор сўмро ба ёрии Артиши Шӯравӣ фиристонид. Аз байн чанд рўз нагузашта, ба номи Худойбердӣ Тўраев аз Москва барқия омад,

ки дар он гуфта шуда буд: «Барои ёрӣ ба Артиши Сурх кардаатон ташаккур! Сарфармондеҳи олий И.В.Сталин». Тӯраев бо 3 грамотаи фахрии Раёсати Шӯрои Олии Тоҷикистон сарфароз гардонида шудааст.

ПАНЧАКЕНТИҶО ҚАҲРАМОНОНА МЕҶАНГАНД

Шоир Мирзо Турсунзода навишта буданд:

*Бо душмани гаддори бадандеш бичангем,
Мо насли ҷавон аз ҷамагон беи бичангем.
Як тан шуда доим ба сафи пеш бичангем,
Баҳри зафари мамлакати хеш бичангем.*

Дастпарварони Панҷакент дар ҷанг қаҳрамониҳо нишон медоданд. Панҷакенти мо ду қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ дорад, ки ба ин фахр мекунем. Яке аз он **Панфилов Михаил Михайлович**, соли 1915 дар деҳаи Грачевски вилояти Куйбышев таваллуд шудааст. Соли 1938 ба шаҳри Панҷакент омада, кор ва зиндагӣ мекард. Моҳи августи соли 1941 ба артиши амалкунанда рафта, дар мухорибаи Курск, озод намудани шаҳри Харьков, гузаштан аз дарёи Днепр иштирок кардааст. 5 октябри соли 1943 дар яке аз минтақаҳои ҷабҳа душман платсдарми дар соҳили рости дарёи Днепр, дар наздикии қишлоқи Бабаевкаро ишғол карда, аскарони моро барҳам додани шуда, ба ҳучум гузашт. Қувваҳои зиёди аскарони пиёдаи душманро танкҳо ва авиатсия дастгирӣ мекарданд.

Ҳангоми яке аз лаҳзаҳо ба муқобили тӯпи сержанти калон Панфилов як танки «паланг» ду танки миёна ва як танки сабук равона карданд. Панфилов бо якчанд тирӣ тӯп як танки миёна ва як танки сабукро нобуд кард. Сержанти калон М.Панфилов

бо тӯпи танкзании худ аз моҳи июл то моҳи октябри соли 1943 3 танк, 2 автомашинаи пурбору аскардор, 6 пулемёт, 3 батареяи миномётӣ ва қариб 100 нафар фашистонро несту нобуд кард.

Ба М.М.Панфилов барои ба расчети тӯп мохирона фармондихӣ карданаш ва дар ҷангҳои зидди истилогарони немис корнамоӣ карданаш бо Қарори Раёсати Шӯрои Олии ИҶШС аз 26 октябри соли 1943 номи Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ дода шуд.

Панфилов баъд аз ҷанг ба Панҷакент омада, дар вазифаи муовини раиси комичроия кор мекард. Ӯ яке аз дӯстони ман буд. Баъд аз он ба шаҳри Самарқанд кӯчид. Хонааш дар назди вокзали роҳи оҳан буд. Вақте ки ман ба Сталинобод сафар мекардам, ба назди ӯ мерафтам. Ӯ ба вокзал омада бе навбат ба ман чипта гирифта меод.

Дигарӣ, **Разин Иван Петрович** — Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ (тав.1922 вилояти Саратов мебошад). Оилаи Разинҳо соли 1937 ба шаҳри Панҷакент кӯчида омаданд. Ӯ дар мактаби № 1 мехонд ва онро хатм кард. Солҳои 1941-1943 дар омӯзишгоҳи ҳарбии авиатсионии шаҳри Оренбург таҳсил кардааст. Моҳи феврالی соли 1943 пас аз хатми омӯзишгоҳ ба артиши ҳаракаткунандаи ҷабҳаи якуми назди Балтика фиристода мешавад.

Лейтенант Разин лётчики полки ҳучумкунандаи авиатсионӣ буд. Дар давраи амалиёти ҷангӣ, дар ҷабҳаи 1-уми Прибалтика ва ҷабҳаи 3-юми Украина барои нест кардани қувваи зинда ва техникаи душман 134 маротиба ба ҷанг баромадааст. Вай дар раҳна намудани хатти ниҳоят саҳти мудофияи душман дар ноҳияи Духовщина, Ярсево, Смоленск ва Днепр, инчунин дар барҳам додани гурӯҳе, ки шаҳрҳои Ясса, Кишинев ва Будапештро ихота карда буданд, иштирок кардааст. Разин дар амалиёти назди Днепр қаҳрамонӣ нишон дод. Ӯ дар 16 парвози ҷангӣ 9 дзот, 2 танк, автомашинаи сабукрав ва 6 тӯпро зада нобуд кард ва барои ин бо ордени Байрақи Сурх мукофотонида шуд.

Разин барои торумор гардонидани артиши немисони ба сӯи Дунай раванда рӯзе 3-4 маротиба ба ҷанг мебаромад. Вай 6 танк,

12 автомашина, 2 бронетранспартер ва ғайраҳоро оташ зада аз кор баровард. Сари синаи летчики шердилро ордени «Ҷанги Ватанӣ» дараҷаи 1 оро дод. Ба И.П.Разин барои мардонагӣ ва корнамоӣ кардан ба муқобили қувваи зинда ва техникаи душман ва талафоти калон расониданаш бо Қарори Раёсати Шӯрои Олии ИҶШС аз 18 августи соли 1945 номи Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ дода шуд. Сари синаи қаҳрамонро ордени «Ленин», 2 ордени «Байрақи Сурх», 2 ордени «Ҷанги Ватанӣ», 2 ордени «Ситораи Сурх» ва 12 медалҳо зиннат доданд. Пайчиёни сурхи ин мактаб муайян карданд, ки Разин дар институти политехникии шаҳри Краснодар муаллим шуда кор мекунад. Ҷӯро ба Панҷакент даъват карданд. Қаҳрамон омад. Бюрои Комитети хизбии шаҳр ва комичроияи Вакилони меҳнаткашонӣ шаҳр 6 октябри соли 1967 яқоя қарор карданд, ки мактаби рақами 1 ба номи Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ И.П.Разин гузошта шавад. Ин мактаб 31 сол ба номи Разин буд. Аммо 13 октябри соли 1998 Ҳукумати Панҷакент (раисаш Мирзоев Рашид) қарор баровард, ки мактаби № 1 ба номи собиқ раиси Комичроияи шаҳр Мақсуд Икромов гузошта шавад. Ба ин қарор мушовири Ҳукумати шаҳри Панҷакент Мардонқул Азизов 11 ноябри соли 1998 чунин менависад: «Қарори Комичроия оид ба гузоштани номи Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ И.Разин аз ҷониби ҳукумати болоӣ бекор карда нашуда, қарори мазкур қабул карда шуд, ки ин ғайриқонунӣ аст». Ин рафтор нисбат ба Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ беадолатӣ аст.

Ҳотамов Абдулқосим — разведчик. (тав.12.X.1922 қишлоқи Артуҷи ноҳияи Панҷакент, 25.04.1945 қишлоқи Заурман назди Берлин).

Дар моҳи декабри соли 1941 ба сафи Артиши Сурх даъват карда мешавад. Ҳуҷратҳои бойгонии полковники ба истеъфобаромада Раҳмон Сафаров шаҳодат медиҳанд, ки Ҳотамов ҳамчун разведчики часур қаҳрамониҳои бисёр нишон додааст. Ӯ дар полки 38 дивизияи пиёдагарди IV хизмат кардааст. Дар он ҷо саҳт ярадор шуда, аз феврале соли 1942 то июли соли

1942 дар госпитал хобида, баъд аз он ба полки 460, дивизияи 100 артиши 40, чабҳаи Воронеж фиристода мешавад. Ў боз сахт ярадор мешавад ва баъд аз он ба хонааш ҷавоб медиханд, аммо ин таклифро рад намуда, боз ба чабҳа меравад.

Ҳотамов бо гурӯҳи разведкачиён ба ақибгоҳи душман рафта, аз посгоҳи полки фашистон қаровули онро гирифта меояд. Бори дигар, пулемётчию душманро кушта, пулемёташро бо ду «забон» ба полки худ меорад. Бори дигар, гурӯҳи разведкачиёне, ки Ҳотамов дар он буд, 20 нафар фашистонро кушта, ду нафари онҳоро асир карда меоранд. Бори дигар зиёда аз 100 нафар гитлерчиёнро куштанд, ки 20 нафари онҳоро Ҳотамов кушт. Дар як амалиёти ҷангӣ шахсан Ҳотамов 7 гитлерчиёнро ба асирӣ гирифта омад. Дар як ҷанги дигар бо транспартёр рафта, транспартёри душманро ба даст дароварда, бо он ба душман ҳучум карда, бисёр душманонро торумор мекунад. Маротибаи дигар гурӯҳи разведкачиёни Ҳотамов дар даруни як боғ ба бемористони фашистон во мехӯранд. Дар он ҷо қаровулро нест карда, самолёти санитариро оташ зада, якчанд мошинҳои немисҳоро ғанимат гирифта, ба қисми худ меоранд. Дар ҷанги дигар 43 гитлерчиёнро кушта, якчанд пулемётҳоро ғанимат мегиранд. Ҳамаро аз дарёи Неис аввалин шуда ба он тарафи соҳил гузашта барои гузаштани аскарони мо замина тайёр кард.

Ў дар чабҳа ба аъзогии ҳизби коммунист дохил шуд. Ў дар аризаи худ навишта буд: «Ман ки аъзои ВЛКСМ аз июни соли 1943 ҳастам, мехоҳам ба сафи ҳизби коммунист дохил шавам. Зеро барои узви ҳизби пуршарафи коммунистӣ будан худро тайёр ҳисоб мекунам». Ў дар моҳи феввали соли 1944 ба номзодии ҳизб ва аз 31 августи соли 1944 ба аъзои он қабул шуда буд. Ҳотамов 24 августи соли 1945 дар назди Берлин сахт ярадор шуда, 25 апрели соли 1945 дар бемористон вафот мекунад.

Дар бораи Ҳотамов ду қарат Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ, генерал-полковник Д.Двагунский навишта буд, ки «фарзанди халқи тоҷик Ҳотамов қарзи фарзандии худро дар назди Ватан сарфарозона иҷро намуд. Халқи тоҷик бифаҳрад, ки

дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ Ҳотамов мардонагӣ ва қаҳрамониҳо нишон дода, бо орденҳои «Ситораи Сурх», «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи дуум) ва 4 медали «Барои шучоат» мукофотонида шудааст». Хуччатҳои Ҳотамов шаҳодат медиҳанд, ки ӯ сазовори унвони Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ мебошад. Аммо бо кадом сабабҳо ӯ ин унвонро нагирифт, ба мо маълум нест.

Шучоату қаҳрамониҳои Ҳотамов дар китобчаи «Захмҳои боди фурудин», ки аз шарафи Раҳмон Сафаров, Исмоилов Исроил, Мисбоҳиддини Нарзиқул тайёр карда шуд ва нашриёти «Адиб» соли 1999 чоп намуда, нақл карда мешавад.

Бобоев Юнус Ёкубович — тав.1921 деҳаи Амондара, ноҳияи Панҷакент, ваф. июли соли 1994 ш. Душанбе.

Соли 1941 ба ҷабҳа меравад. Хизмати ӯ аз полки тўпчиёни шаҳри Тифлис оғоз шуд. Ӯ ҳамчун командир взвод бо тире тўпаш душманро аз Қавқоз то Вена сарқўб пеш кард. Батареяи 76 миллиметраи лейтенанти калон Юнус Бобоев дар озод кардани Қавқоз, Югославия, Румыния, Булғория, Чехословакия, Австрия иштирок карда, дар таърихи ҷанг бо хатти зар сабт гардид.

Дар артиш соли 1943 ба сафи ҳизби коммунист дохил шуд. Ҳизб ва ҳукумат хизматҳои ин ҷанговари матиниродаро бо ду орденги «Ҷанги Ватанӣ» ва «Александр Невский» ва 17 медалҳои кадр карданд. Баъд аз ҷанг ҳаёти майори мустафӣи комилан бо корҳои ҳизбӣ ва омӯзгорӣ гузашт. Ба ӯ унвони «Муаллими хизматнишондодаи мактабҳои ҶШС Тоҷикистон» дода шуд. Ӯ дорандаи нишони «50 сол дар ҳизби коммунисташ» аст. Бобоев 3 писарро тарбия карда аст, ки якеш генерал-майор, дигараш полковник ва сеюмаш доктори илмҳои математика, профессор мебошанд.

Вақте ки ман ба омӯзишгоҳи омӯзгории шаҳри Панҷакент соли 1937 дохил шуда будам, Юнус Бобоев сардастаи гурӯҳи пионерони мо буд. Вақте ки соли 1957 ба аспирантураи Донишгоҳи омӯзгории шаҳри Душанбе дохил шудам, Юнус Бобоев котиби комитети ҳизбии донишгоҳ буд. Дар тарбияи ман хизматҳои ӯ хеле калон аст.

Дар зери роҳбарии ӯ ман 19 сол котиби ташкилоти ҳизбии факултет будам.

Яке аз иштирокчиёни Ҷанги Бузурги Ватанӣ **Разоқов Қутбиддин** мебошад. Ӯ соли 1942 ба чабха рафта, то охири он ба муқобили фашистон мардонавор мечангад. Бо фармони сарфармондеҳи қувваҳои ҳарбии ИҶШС И.В.Сталин ба Қ. Разоқов барои гирифтани шаҳрҳои Верванде, Темпелбург, Фалкинбург, Лодз, Берлин ва дигарҳо 17 раҳматнома дода шудааст. Баъд аз ҷанг дар вазифаҳои мудирӣ шӯъбаи маорифи Панҷакент, директори омӯзишгоҳи омӯзгорӣ, раиси касабии коркунони маорифи халқи шаҳр кор кардааст. Барои хизматҳояш дар назди Ватан бо орденҳои «Ситораи Сурх», «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи I, II) ва бисёр медалҳо сарфароз гардонида шудааст.

Иштирокчиҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ директори омӯзишгоҳи ноҳия Қ.Разоқов дар рӯзномаи «Коммунисти Панҷакент» 23 феввали соли 1948 дар мақолаи «Корнамоиҳои ҷангии ман» навиштаанд: «Ман то ба сафи Артиши Шӯравӣ рафтаам дар мактаби миёнаи № 1 дар вазифаи директорӣ кор мекардам. Вақте ки Германияи гитлерӣ ба Ватани гул-гул шукӯфони мо аҳдшиканона ҳучум сар кард, рафиқ Сталин дар ҳуди ибтидои ҷанг халқи шӯравиро пешакӣ огоҳ кард, ки душман қаттол ва беамон аст, масъала дар бораи ҳаёту мамонт, дар бораи озод намудан ва ба ғулмоӣ гирифтӣ шудани халқамон рафта истодааст. Тамоми халқи шӯравӣ ба даъвати рафиқ Сталин ҳамроҳ шуда, барои муҳофизат намудани музаффариятҳои Инкилоби Кабири Октябр ба муқобили душмани девонашуда бархост.

Ман дар қатори миллионҳо фарзандони халқи тоҷик соли 1942 ба сафи Артиши Шӯравӣ рафтаам. Ман барои пурра аз худ кардани техникаи ҳарбӣ аввал ба омӯзишгоҳи ҳарбии Харьков дохил шуда, дар моҳи декабри соли 1942 ин мактабро бомуваффақият ба охир расондам ва номи ҳарбии лейтенанти хурдро гирифтаам. Дар соли 1943 маро бо як гурӯҳ тамомкунандагони омӯзишгоҳ ба чабҳои Брянск фиристоданд,

ки ман ба чабҳаи якуми Белоруссия дохил шуда, то моҳи июни соли 1943 номи лейтенант — командири взводи оташфишонири гирифтам. Ман бо ҳамроҳии чанговарони диловар ба муқобили душман қаҳрамонона чангида, дар рафти чанг садҳо шахрҳо ва ҳазорҳо қишлоқҳои Ватанамро аз фашистони мурдор тоза намудам. Дастаи ман аз дарёҳои Днепр, Висла ва Одер гузашта, садҳо нуқтаҳои оташфишонии душманро раҳна кард. Ман дар озод намудани шахрҳои Минск, Бобруйск, Варшава, Лодз, Франкфурт ва ғайра иштирок намуда, чангкунон то Берлин рафтам. Ман дар рафти чанг фармонҳои командирҳоро бо сарбаландӣ иҷро намудам ва сазовори 18 раҳматномаи рафиқ Сталин гардидам. Ҳизб ва Ҳукумат хизматҳои шоёни чангии маро ба назар гирифта, маро бо ордени «Ситораи Сурх», ордени дараҷаи якум ва дуввуми «Чанги Ватанӣ», медалҳои «Барои озод намудани Варшава», «Барои гирифтани Берлин» ва «Барои ғалаба аз болои Германия дар ҚБВ соли 1941-1945» сарфароз намуданд. (Баъд аз соли 1948 Қ.Раззоқов бо якчанд ордену медалҳои дигар мукофотонида шуда буданд).

Баъд аз музаффарона ба анҷом расондани чанги Ватанӣ мо боз ба давраи осоишта шурӯъ намудем. Баъди аз сафи артиш ҷавоб шудан, ман боз ба вазифаи пештараи худ, директори мақтаби миёнаро ба ӯҳда гирифтам. Дар мактаб барои тарбия намудани кадрҳои солим монда нашуда, тамоми қувваи худро сарф намудам. Ташкилоти ноҳиявӣ хизматҳои барҷастаи маро ба назар гирифта, директори омӯзишгоҳи омӯзгорӣ таъйин намуд. Ман дар ин вазифа фидокорона кор карда, барои маорифи халқ садҳо нафар кадрҳои боихтисос тайёр менамоем».

Қаҳҳоров Иброҳим (тав.1925 қишлоқи Ғарибак) 18 декабри соли 1942 ба сафи Артиши Сурх рафта 24 апрели соли 1949 баргашт. Моҳи декабри соли 1943 дар шаҳри Житомир ба чанг даромада, дар Берлин чангро тамом кард. Соли 1944 дар шаҳри Тернополь ба муҳосира меафтад. Командир ба Иброҳим фармон медиҳад, ки бо «Максими» худ роҳи мудофиаро мустаҳкам нигоҳ дорад. Немисҳо ҳучум мекарданд. Пулемёти Иброҳим чун ба кор

даромад, қисми душман дастҳои худро баланд бардошта асир шуданд. Ҳамин тавр 18 апрели соли 1944 ӯро ба сафи комсомоли Ленинӣ қабул карданд.

Дар муддати ҳафт сол Иброҳим Қаҳҳоров дар артиши 60-ум, полки 873 артиши танкии 2503 ва дигар қисмҳои ҳарбӣ хизмат кардааст. Ӯ бо ду орден ва 17 медал сарфароз гардонида шудааст.

Аз рӯзномаи «Зарафшон» 9 майи соли 1980 дар мақолаи «Аз Фарибак то Берлин» чунин нақли Иброҳим Қаҳҳоро меконем: «Моҳи апрели соли 1944 фашистон барои забт намудани шаҳри Тернополи Украина девонавор ҳучум мекарданд. Ба батареяи артиллерии мо фармон шуд, ки онҳоро ба нишон гирем. Фармон ба зудӣ иҷро гардид. Вале душман фиребу найрангро ба қор мебурд. Командири алоқа моро наздаш хонда, супориш дод, ки бо пулемёт дар ҷои муқаррарӣ ҳозир шавам ва ба онҳое, ки хатти мудофиаро вайрон кардаанд, зарбаи ҳалокатовар занем. Дар ин мавридҳо ба мо ҷанговарон меҳри Ватан, ҳисси баланди қасосгирӣ, нафрати олий ба хоин имкон медоданд, ки пеш равем, шуҷоату қорнамоӣ нишон диҳем. Барои адои муваффақиятноки супориш ба ман ордени «Ситораи Сурх» доданд ва дар вазъияти тантанавӣ ба сафи комсомоли Ленинӣ қабул карданд. Ман чунин лаҳзаро ҳеҷ гоҳ фаромӯш намекунам.

Аз деҳаи мо 68 нафар писарон ба душман рӯбарӯ шуданд. Аз онҳо Нурмаҳмад Бегов, Раҳмонбердӣ Ҷӯраев, Мустафокул Нуров, Сангин Султонмуродов, Ҳасанбой Муҳаммадов ва ҷамъи дигарон барин, ки 37 нафаранд, баҳри Ватан ҷон доданд. Ба ман муяссар шуд, ки то Берлин ҷангкунон рафта, баъд аз ҷанг ба қишлоқ оям».

Нӯмонов Усмон — тав.1916, шаҳри Панҷакент, аз оилаи деҳқон. Моҳи декабри соли 1939 ба сафи Артиши Сурх даъват карда мешавад. Вақте ки ҷанг сар шуд, ӯ дар ҳайати артиши ҷоруми ҷабҳаи марказӣ ҳамчун разведкачӣ хизмат кард. Нӯмонов дар муҳорибаҳои Минск, Смоленск иштирок кард. Баъд аз он дар сафи артиши панҷуми Украина ҳамчун наводчик

ба муқобили фашистон ҷангидааст. Моҳи май соли 1945 бо сабаби маҷрӯҳӣ аз артиш озод карда мешавад.

Нуъмонов барои қаҳрамонӣ ва диловарӣ нишон доданаш бо ду ордени «Байрақи Сурх» ва 12 медал мукофотонида шудааст. Тӯпи ҷангии ӯ дар музеи шаҳри Житомир ҳамчун намоя гузошта шудааст.

Одинаев Сергей — соли 1919 дар қишлоқи Зимтӯти ноҳияи Панҷакент ба дунё омадааст. Соли 1939 ба сафи Артиши Сурх рафта, соли 1945 бармегардад. Хизмати худро дар ҳайати полкҳои 136, 727, 11/47, 642, 342-уми гаубитса адо кардааст. Командири даста шуда, унвони лейтенанти калонро гирифтааст. Баъд аз ҷанг дар хизмати ҳизби коммунист кор кардааст. Ӯ бо орденоҳи: «Байрақи Сурхи меҳнат», «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи 2-ум), «Ситораи сурх», ду ордени «Нишони фахрӣ», 17 медал, 19 грамота ва дигар мукофотҳо сарфароз карда шудааст.

Назаров Шамсиддин — (тав.1912 деҳаи Ғарибак, 1 ноябри соли 1989 дар ҳамон ҷо, аз оилаи деҳқон, тоҷик, коммунист)

Мақтаби коммунистии коркунони хоҷагии қишлоқи Тоҷикистонро хатм кардааст (1937-1939). Аъзои комсомол (1929), КПСС (1938). Солҳои 1931-1934 коркунӣ Иттифоқи касабавӣ колхозҳои ноҳияи Панҷакент, директори заводи биринҷи ноҳия, мудирӣ шӯъбаи тарғибот ва ташвиқоти комитети ҳизбии ноҳияи Куйбышев. Иштирокчии Ҷанги бузурги Ватанӣ (1942-1945), кумандони қисми пулимётчиҳо, сардори раёсати хоҷагии қишлоқи ноҳияи Панҷакент ва Колхозчиён (1946-1952), раиси колхозии «1 май» (ҳоло ба номи Назаров 1952-1956). Дар он вақт коргоҳи барқии колхозӣ сохта, аз ҳар гектар замин 50 сентнерӣ шолӣ гирифта буданд, раиси шӯрои қишлоқи Хурмӣ (1962-1965).

Раёсати Шӯрои Олии РСФСР Тоҷикистон 14 январи соли 1942 барои фаъолона иштирок карданашон дар сохтмони роҳи Сталинобод-Қурғонтеппа бо грамотаи фахрии худ мукофотонид. Назаров барои хизматҳояшон дар назди Ватан бо орденоҳи «Ситораи Сурх», «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи якум) ва 13 медал мукофотонида шудаанд. Дар вақти ҷанг 3 маротиба ҷароҳати

вазнин бардоштанд. Дар сохтмони купруки Ғарибак-Панчакент, ки соли 1988 ба истифода дода шуда буд, ғаёлона барои кори савоб иштирок карда буданд.

Бо ташаббуси он кас дар қабристони қишлоқи Ғарибак сарпаноҳ аз барфу борон, ки одамон дар зери он ғотиҳа мехонанд ва лавҳаи поси хотири шаҳидоне, ки аз қишлоқи Ғарибак дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ ҳалок шудаанд, сохта шуд. Ба номи Ш.Назаров колхозии қишлоқ гузошта шудааст.

Нозимов Раҳим — эшони Раҳим (тав.1920 деҳаи Хӯчапанч, аз оилаи деҳқон). Дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ дар сафи Артиши Сурх то ба охири ҷанг ба муқобили фашистони Германия қаҳрамонона ҷангидаанд. Р.Нозимов бо медалҳои: «Ғалаба бар Германия солҳои 1941-1945», «Бистсолагии ғалаба дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ солҳои 1941-1945», «Чилсолагии ғалаба дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ солҳои 1941-1945», «Панҷоҳсолагии ғалаба дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ солҳои 1941-1945», «Панҷоҳсолагии қувваҳои мусаллаҳи ИҶШС», ордени «Ҷанги Ватанӣ» (дарачаи дуввум), нишони «25 солагии ғалаба дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ», медали Жуков ва дигар мукофотҳо сарфароз карда шудаанд.

Низомов дар муҳорибаҳои озод намудани Украина, Венгрия, Румыния, Австрия, Чехословакия, Германия ғаёлона иштирок намудаанд. Баъди аз ҷабҳа баргаштан дар колхозии ба номи Жданов аввал колхозчӣ, сипас дар вазифаи мудирӣ мағоза, 13 сол табелчӣ ва қаровули кӯҳ шуда қор кардаанд. Эшони Раҳим аз авлоди Халифа Ҳасан мебошанд. Модарашон Зумрадой духтари амаки Абулқосими ман буданд. Эшон маълумоти хуби динӣ доранд. Яке аз одамони пешқадами ҷамоатҳои Навобод ва Хурмӣ ҳастанд. Ҳама вақт барои хондани намози ҷума, ба деҳаи Ғарибак омада, хешу таборонро дида мераванд. Ҳар сол, ки ман ба Тошканд равам, ба деҳаи онҳо рафта, эшонро зиёрат карда, дуои нек мегирам. Дар қабристонашон дар ҳаққи апайи Зумрадой дуову ғотиҳа мекунам.

Фарзандони эшони Раҳим Мубашшир, Абдувалӣ, Маҳбуба, Низомиддин, Абдунақиб, Меъроҷиддин мебошанд. Ҳамаи ин

фарзандон одамони бехтарин буда, маро ба дараҷаи аъло хурмату иззат мекунад.

Бобоҳочиев Ҳошим соли таваллудаш 1924, тоҷик, ефрейтор, зодаи шаҳри Панҷакент, кӯчаи ба номи Свердлов, ҳавлии № 7. Хизматро соли 1942 дар шаҳри Пенза оғоз намудааст. Сипас ба шаҳри Тамбов рафта, дар ҳайати дастаи автоматчиёни полки 87-уми алоҳидаи танкии дивизияи 7-уми савораи гвардияи ордени Байрақи Сурх ва Багдан Хмелнитскийдори житомирии ҷабҳаи якуми Украина ба муқобили фашистони истилогар далерона ҷангидааст. Дар ҷандин амалиётҳои калон барои озод кардани шаҳри Харков ғаёлона ширкат варзидааст. Соли 1943 дар шаҳри Житомир маҷрӯҳ гардида, баъди таъбабат боз ба саф баргаштааст.

Дар варақаи муқофотии Бобоҳочиев Ҳошим ҷунин навишта шудааст: «Муовини командири отделенияи ротаи автоматчиёни полки 87-уми алоҳидаи танкӣ Бобоҳочиев Ҳошим 26 июли соли 1944 дар муқоробаи назди маҳаллаи Рубетско дар ҳайати десантчиёни танксавор амал намуда, нуқтаҳои муқовимати душманро ошкор ва диққати танкчиёро ба он ҷалб мекард. Дар натиҷа, ин нуқтаҳо, аз ҷумла тӯпи танкзани гитлерчиён, ки ба пешравии рота халал мерасонид, нобуд карда шуд. Баъди ду рӯз дар рафти ҷангҳо барои озод намудани маҳаллаи Динов аз автоматаш оташ кушода, афсар ва ронандаи автомашинаро маҳв кард. Пас, автомобили душман ҳам фано шуд. Дар давраи аз 23 то 28 июл шахсан 10 аскар ва як афсари немисро нобуд кард. Бобоҳочиев сазовори ордени «Ситораи Сурх» аст.

Фармондеҳи полки 87-уми алоҳидаи танкӣ, подполковник Бортов, 2 августи соли 1944»

Фармондеҳи дивизияи 7-уми савораи гвардияи ҷабҳаи 1-уми Украина ба номи раёсати Шӯрои Олии ИҶШС дар қатори 71 нафар ҷанговарон ҷанговар Бобоҳочиев Ҳошимро бо ордени «Ситораи Сурх» муқофонидааст.

Иштирокчиҳои бевоситаи ҳамин набард, собиқ сардори штаби полки 87-уми алоҳидаи танкии ордени «Байрақи Сурх»-

дори Житомир полковники мустаъфии гвардиягӣ Фридман О.Я. дар ёддоштҳоаш муфассалтар овардааст:

«Дар ибтидои амалиёти калонмиқёси Лвов — Сандомир мохи июли соли 1944 Бобоҳочиев Ҳошим аз табобатгоҳ ба полкамон баргашт. Ҳамчун ҷанговари бо интизом ва чусту чолок камол ёфта буд.

...танкчиён қатъи назар аз тирпарронии пуршиддати немисҳо суръату самти ҳаракатро меафзуданд. Бобоҳочиев паси манораи танк истода, мавқеи тупчиёни душманро ошкор мекард, ба танкчиён хабар меод.

Дар ин задухӯрдҳо Бобоҳочӣ шуҷоату мардонагӣ зоҳир намуда, чандин гитлерчиёнро нобуд кард. Ӯ бо се ордени «Шараф» (дарачаи 3) сарфароз гардид. Соли 1945, баъди анҷоми бобарори амалиёт дар соҳили дарёи Одер бо медали «Барои шуҷоат» кадр карда шуд. Ҷангро дар соҳили дарёи Дрезден ба охир расонид.

Баъд аз ба Панҷакент омадан мудирӣ шӯъбаи маданият, котиби Комичроия, мудирӣ шӯъбаи маориф, солҳои зиёд сарвари Иттиҳодияи истеҳсолии тамокуву консерв, Иттиҳодияи агросаноатии шаҳри Панҷакент буд. Боз барои меҳнати содиқона бо ордени «Байрақи Сурхи Меҳнат», «Инқилоби Октябр», ифтихорномаҳои Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ғайра сарфароз гардонид.

Вакте ки ин суҳанҳоро аз китоби Р.Сафаров рӯйбардор мекардам, солҳои таҳсил дар омӯзишгоҳи омӯзгорӣ Панҷакент ба хотирам омад. Ӯ аз ман ду сол пештар меҳонд, аммо рафиқи бехтарини ман буд. Мо тамоми умрамон дӯстони ҷонӣ ҳастем. Чи хел ман хурсанд ҳастам, ки Ҳошимбой сиҳат саломат омаданд. Бародарашон Бобокалон дар ҷабҳа ҳалок шуданд.

Шарипов Ҳотам (тав.15 апрели соли 1922, деҳаи Шинг). Моҳи ноябри соли 1941 ба сафи Артиши Сурх даъват мешавад. Падараш Ғафуров Шариф соли 1919 вафот кард. Модараш Нуралиева С. соли 1951 вафот кардааст. Бародараш Шарифов Туракул — полковники милиса дар шаҳри Самарқанд зиндагӣ

мекунад. Чангро аз шаҳри Ленинград оғоз намуда, дар озодкунии Украина, Полша, Чехословакия, Берлин иштирок кардааст. Тирамоҳи соли 1948 аз артиш озод шуда, ба деҳааш меояд. Баъд аз чанг 3 сол дар шаҳри Берлин минақоб шуда хизмат кардааст. 7 июли соли 1945 ба ордени «Ситораи Сурх», ноябри соли 1945 ба медал «Барои ғалаба бар Германия дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ солҳои 1941-1945», 20 феввали соли 1948 ба медал «Барои гирифтани Берлин», 3 октябри соли 1966 «Бистсолагии Ғалаба», 17 ноябри соли 1975 ба медал «Сисолагии Ғалаба», 20 феввали соли 1970 ба медал «50-солагии Қувваҳои мусаллаҳи ИҶШС», 1 майи 1985 ба медали «Чилсолагии Ғалаба», 22 феввали 1979 ба медали «Шастсолагии қувваҳои мусаллаҳи ИҶШС», 11 марти соли 1985 ба ордени «Ҷанги Ватанӣ» (дарачаи якум), соли 1988 медал «Ҳафтадсолагии Қувваҳои мусаллаҳи ИҶШС», соли 1981 ба медали «Ветерани меҳнат» сарафроз гардидааст. Соҳиби 10 фарзанд.

ӯ 31125 минаҳои душманро бехатар мекунад.

Яке аз иштирокчиёни Ҷанги Бузурги Ватанӣ **Нишонов** (тав.13 декабри соли 1922, деҳаи Уртақишлоқ, 14 июли соли 1972 ҳамин ҷо, ўзбек, аъзои ҳизби коммунист аз соли 1948).

Нишонов соли 1941 ба ҷабҳа меравад. Дар яке аз ҷангҳои назди Воллов якҷанд аскарони немисро ба асирӣ гирифта, ба штаби худ меорад. Барои ин қаҳрамониаш бо ордени «Ситораи Сурх» мукофотонида мешавад. Баъд аз ҷанг дар ташкилотҳои ҳизби коммунистӣ кор мекунад. ӯ бо ду орден ва 6 медал сарфароз гардонида шудааст. (А.Мирасинов).

Дар ҷабҳа **Боборачабов Даврон** (тав. 5 майи соли 1922 ш.Панҷакент, 24 январӣ соли 1994 ҳамин ҷо) хизматҳои шоён кардааст. ӯ соли 1943 ба сафи Артиши Сурх рафта, то охири ҷанг ҳамчун командири взвод дар полки 113 гвардиявии кушунҳои гурӯҳи марказӣ мардонавор меҷангад. Баъд аз ҷанг солҳои 1956-1961 дар вазифаи муовини аввали Комичроияи ноҳияи Панҷакент кор карда, дар сохтмони канали Марғедар ҳиссаи худро

гузоштааст. 9 июни соли 1960 канали Марғедар кушода шуда буд ва дар он Бобораҷабов иштирок дошт.

Барои хизматхояш ӯ бо орденҳои «Байрақи Сурхи Меҳнат», «Чанги Ватанӣ» (дараҷаи 1), 9 медал ва грамотаҳои фахрии Раёсати Шӯрои Олии Тоҷикистон сарфароз шудааст. Ҳоло дар шаҳри Панҷакент як кӯча ба номи ӯ гузошта шудааст.

Қутбиддин Разоқов (тав.1917, шаҳри Панҷакент)

Сарвари мактаби миёнаи № 3 Аминҷон Хучамуродов дар рӯзномаи «Зарафшон» 8 май соли 1997 менависад, ки Қутбиддин Разоқов соли 1917 дар шаҳри Панҷакент таваллуд шудааст. Фаъолияти меҳнатии ӯ пас аз хатми курси шашмоҳаи омӯзишгоҳ аз муаллимии синфҳои ибтидоӣ дар мактаби рақами 2 оғоз ёфта, дар як вақт дар омӯзишгоҳи омӯзгории шаҳрашон хондааст. Баъдан, солҳои 1935-1940 дар факултаи чуғрофияи Донишгоҳи омӯзгорӣ таҳсил намуда, як сол дар ноҳияи Ванҷ директори мактаб шудааст ва аз он ҷо ба зодгоҳи худ баргашта сарвари мактаби № 1 ба номи Сталин таъйин гардидааст. Соли 1942 ӯ дар қатори ҳазорҳо фарзандони диёр ба чанги зидди фашизм меравад. Даставвал дар омӯзишгоҳи тўпчиёни шаҳри Харков хонда, ҳамчун командири дастаи тўпчиён дар ҷабҳаи Брянск ба муқобили фашистон мечангад. Дар ҷангҳои шадид иштирок карда, аз ду пояш маҳрум мегардад. Баъди табобат дар ҷабҳаи Марказӣ ва Беларусия ва ҷабҳаи якуми Беларусия мечангад. Дар Германия чанд вақт барои ҷорӣ кардани тартибот меистад. Соли 1946 Қутбиддин Разоқов бо орденҳои «Ситораи Сурх», «Чанги Бузурги Ватанӣ» (дараҷаи 1 ва 2), боз бо чандин медалҳо мукофотонида шудааст.

Баъд аз ҷанг дар вазифаҳои директори омӯзишгоҳ, раиси иттифоқи касабаи коркунони маориф хизмат кардааст.

Баҳромов Ҳайдар (тав.1915 шаҳри Панҷакент, аз оилаи деҳқон, аъзои ҳизби коммунист аз соли 1945). Аз соли 1937 то 1944 дар сафи Артиши Сурх буда, ба муқобили фашистони немис ҷангидааст. Ӯ дар ҷабҳаи Сталинград ҷангида, дар озод кардани вилоятҳои Украина, Беларусия, Полша, Бессарабия, Румыния

иштирок кард. Дар натиҷаи сахт ярадор шудан ба ватанаш бар мегардад. Дар колхозии ба номи Карл Маркс дар вазифаҳои бригадир, муовини раиси колхоз, котиби ташкилоти ҳизби коммунист шуда кор мекунад. Бо ташаббуси Баҳромов дар назди идораи колхоз боғи шаҳидони Ҷанги Бузурги Ватанӣ сохта шуд.

Ӯ бо ду орден ва 12 медал мукофотонида шудааст.

Шарифов Ҳочамурод соли 1941 ба Ҷанги Бузурги Ватанӣ рафта дар полки 17 «В» дар муҳорибаи Ленинград, Курская Дуга иштирок карда, соли 1944 сахт ярадор шуда, ба ватанаш баргашт. Бо ордени «Ҷанги Ватанӣ» ва 9 медал сарфароз шудааст. (Н.Яҳёев).

Ашӯров Бобо — соли тав.1903 аз қишлоқи Ғӯсар. Дар қисми 114 дивизияи 125, дар ҷабҳаи ғарбӣ хизмат кардааст. 13 апрели соли 1945 дар вақти ҳуҷум кардан ба душман 5 фашистро кушта ва 5 фашисти дигарро ба асири гирифтааст. Ӯ 18 апрели соли 1945 бо ордени «Шараф» дараҷаи 3 мукофотонида шудааст. (Аз архиви Р.Сафаров).

Бобоев Нурулло — 10 апрели соли 1920 дар деҳаи Зери Ҳисор таваллуд шудааст. Соли 1942 ба сафи Артиши Сурх даъват шуда, омӯзишгоҳи ҳарбии Чорҷӯйро хатм намуда, ба ҷабҳа меравад. Дар ҷабҳаи дуввуми Белорусия ҳамчун командири миномётчиён ҷангидааст. Дар озодкунии шаҳрҳои соҳили Балтика фаъолона иштирок кардааст. Соли 1944 аз пояш захмдор шуда, дар госпитали шаҳри Саратов табобат меёбад. Соли 1945 ба зодгоҳаш омада, ба корҳои омӯзгорӣ машғул мешавад.

Соли 1949 дар вазифаи мудирӣ шӯъбаи маорифи ноҳияи Колхозчиён, баъд аз он директори хонаи бачагон, мудирӣ интернати давлатии Ғӯсар шуда кор кард. Барои хизматҳои бо медалҳои «Барои шучоат» (1943), «Барои хизматҳои ҷангӣ» (1944) ва боз 5 медали дигари ҷангӣ мукофотонида шудааст. Соли 1971 бо ордени «Инқилоби Октябр» сарфароз гардонида шудааст. Бобоев соҳиби 9 фарзанд, 6 писар ва 3 духтар буд. Ӯ аъзои ҳизби коммунист аз соли 1947 буд. 1 май соли 1979 вафот кард. (Ҷанобинов А.Л.)

Арслонов Муҳаммадӣ

Дар соли 1942 директори омӯзишгоҳи омӯзгории мо, ки он вақт ман дар соли сеюм мехондам, Арслонов Муҳаммадӣ буданд. Ба мо нақл намуда буданд, ки ин шахс соли 1927 ба шаҳри Душанбе омада, дар полки _____ котиби ташкилоти комсомолӣ шуда, ба муқобили босмачиён мубориза бурдаанд. Вақте ки ман оиди таърихи комсомол дар бойгонии ҳизбии чумхурӣ кор мекардам, аниқ намудам, ки Арслонов вакили анҷумани якуми комсомолони чумхурӣ аз қисми ҳарбӣ будаанд.

Он кас ба муқобили босмачиён фаълона, ҳамчун аъзои комсомоли ленинӣ меҷангиданд. Соли 1930 ба Панҷакент баргашта, вазифаи котиби котиботи комсомолони ноҳияро иҷро мекарданд. Дар сохтмони роҳи Захматобод-Душанбе, Захматобод-Шаҳристон ҳамчун коркунӣ сиёсӣ хизматҳои шоён кардаанд. Дар солҳои 1941-1942 директори омӯзишгоҳи омӯзгории мо буданд. Дар он вақт ба тарбияи ҳарбӣ — ватандӯстӣ аҳамияти калоне меоданд. Дар омӯзишгоҳ интизоми ҳарбӣ ҷорӣ карда шуд. Моҳи декабри соли 1942 омӯзишгоҳи моро бастанд. Дар он мактаби авиатсионии шаҳри Одесса кушода омад. Арслонов ихтиёран ба ҷабҳа рафта, қаҳрамонӣ ва далерӣ нишон додаанд. Барои ин хизматҳои бо ду орден ва ҳашт медал мукофотонида шудаанд. Баъди бозгашт аз ҷанг дар вазифаҳои мудирӣ шӯъбаи зироати ноҳияи Колхозчиён, директори стансияи мошинӣ-тракторӣ ва ғайра хизмат кардаанд. Он кас дар тамоми умри худ чун марди хоксор, кордон, интизоми низомдор, ташкилотчигии худро нишон меоданд.

Бобомуродов Султон — соли 1922, ефрейтор, зодаи шаҳри Панҷакент). Дар ҷабҳа дар ҳайати полки 264-уми минафишонӣ коркунӣ 4-уми танкии гвардиягии ҷабҳаи якуми Украина ба муқобили фашистони истилогар ҷангидаанд. Командирашон корнамоии Бобомуродовро дар майдони набард ба назар гирифта, ӯро бо ду медал «Барои шуҷоат» мукофотонидаанд. Дар варақаи мукофоти сеюми ӯ чунин сатрҳо навишта шудаанд:

«8 августи соли 1944 ефрейтор Бобомуродов Султон дар майдони набард вазифаи алоқачиро иҷро мекард. Зери оташи бомбафишонӣ ва оташи пулемётҳои душман чон дар кафи даст 8 ҷои кандашудаи симҳои алоқаро пайваста, алоқаро дар рафти ҷанг барқарор намуд. Дар зада гардондани ду ҳамлаи душман иштирок кард». Командири корпуси 4-уми танкии гвардиягӣ хизматҳои Бобомуродовро ба назар гирифта, дар асоси фармони рақами 028/4 аз 2 сентябри соли 1944 бо ордени «Шараф» (дараҷаи 4) мукофотонидааст.

Султон Бобомуродов ба Панҷакент омад.

Ҷанговарони Панҷакент аз ҷабҳа ба халқи Панҷакент мактуб навишта, дар бораи қаҳрамононҳои ҷанговарон хабар меоданд. Рӯзномаи «Коммунисти Панҷакент» 8 марти соли 1942 мактуби ҷанговарон Борис Апоминаров, Қодиров Нур, Ашӯров Расул, Аҳрор Мавлонов, Дарвешов Раҳмонро ҷоп карда буд.

БАРОИ ВАТАН ҶОНИ ХУДРО ФИДО КАРДАНД

Аз маводҳои бойгонии ҳизби коммунистии Тоҷикистон маълум аст, ки ба Ҷанги Бузурги Ватанӣ аз Тоҷикистон 254 ҳазор кас рафта, аз онҳо қариб 93 ҳазорашон ҳалок гаштанд. Аз Панҷакенти мо чанд нафар ба ҷанг рафтанд ва чанд нафари онҳо ҳалок шуданд, ҳоло ба ман маълум нестанд. Дар ин бора тадқиқотро давом додан лозим аст. Дар бораи баъзе ҳалок шудагон маълумоти мухтасар медиҳем.

«Моҳи марти соли 1978 аз комиссариати ҳарбии ноҳияи Катшадери ҷумҳурии Литва аз номи майор Мейлутис ба сокини шаҳри Панҷакент, колхозчии колхозии ба номи К.Маркс Субҳонкул Султонов чунин мактуб омад: «Падари шумо 30 июли соли 1944 вафот карда, дар қабристони бародарии ҳарбии шаҳраки Жежморий мадфун аст. Хоҳиш мекунем, ки дар рӯзи

Ғалаба бо мақсади зиёрати қабри шаҳидони роҳи озодӣ аз он ҷумла падаратон меҳмони мо шавед».

Субҳонкул мактубро гирифта, бо чашми тар гаштаву бар-гашта хатро меҳонд, ба дидагонаш мемолид ва ба дӯстону хешонаш, ки хотири падари дар ҷанги хонасӯзи зидди фашистони ғаддор ҷон қурбон кардаи ўро пос медоранд, ҳазор рафҳмат мегуфт. Чашмони ў беихтиёр пури об мешуданд. Вай ҳар сол ба муносибати иди Ғалаба аз дӯстони ношиноси литвагиаш, хусусан аз номи аъзои пайшиносони сурхи мактаби миёнаи деҳаи Румшиши ноҳияи Кайшадор номаи табрикӣ мегирифт ва худ ба онҳо мактубҳои дӯстона менавишт. Султон Отабоев аз соли 1939 то соли 1941 дар колхозҳои ба номи Фрунзе, Ворошилов ва «Дарвозаи сурхи Шарк» (ҳозир ба номи Хочамуродов) кор мекард, дар ташкил ва мустаҳкам намудани ин хоҷагиҳо ҳиссаи сазовор мегузошт. Мухаббати бепоён ба Ватан ва кинаву адоват, ки дар дили С.Отабоев нисбат ба душмани инсоният — фашизми хунхор аланга мезананд, ўро ба ҷабҳа мебаранд. Вай моҳи июли соли 1941 ҳаёташро ба тақдири халқи мамлакат мепайвандад ва дар озод кардани ҷумҳуриятҳои назди Балтика корнамоиҳо нишон медиҳад. Риштаи ҳаёти ў моҳи июли соли 1944 ҳангоми аз дарёи Наумас гузаштан канда мешавад. Қаҳрамониҳои ўро дар набард бо душман сокинони посёлкаи Жижмарей ҳеҷ гоҳ фаромӯш намекунанд. Ҷасади ҷанговар дар қабристонии он ҷо, дар паҳлӯи Қаҳрамони Иттифоқи Шӯравӣ Сафар Амиршоев ба хок супурда шудааст. Ҳар рӯз ба он ҷо даххо нафар одамоне барои зиёрат меоянд ва ному корнамоиҳои бемислу монанди шаҳидони роҳи озодро бо муҳаббат ёд мекунанд.

Зани Султон Отабоев — Мусаммеҳхола пас аз ба ҷанг рафтани шавҳараш ҷои ўро дар хоҷагӣ мегирад ва то ба нафақа баромадан дар он хоҷагӣ заҳмат мекашад.

— Мо, занҳо, — гуфт ў дар сӯҳбат, — дар солҳои ҷанг ҷи рӯзҳои сахтеро аз сар гузарондем. Ду фарзандам соли 1945 мурданд. Аз шавҳари вафодорам ва чандин одамоне наздик

чудо гаштам. Ҳамаи он азобу уқубате, ки кашидем, фаромӯш намешаванд. Бигзор, номи ҷанг аз дунё гум шавад.

Субҳонқул Султонов дар арафаи иди Ғалаба — 9 май соли 1978 ба поселкаи Жижмарей сафар кард. Ёро чун фарзанди қахрамон бо эҳтиром истиқбол намуда, ба зиёрати қабри падараш бурданд. Ё дар ҷашни 33-солагии Ғалаба иштирок карда, иди бошукӯхро бо ҳамроҳии дӯстони литвагиаш қайд кард. Ёро ба мактабе бурданд, ки созмони пионериашон номи Султон Отабоевро дошт. Пионерон писари қахрамони ҷангро ба пионери фахрӣ қабул карданд».

Вақте ки ин навиштаҷоти Неъмат Нуровро рӯбардор мекардам. Даврони шӯравӣ ба хотирам меомаданд. Дар вақташ ин хел маводхоро ман бисёр чамъ намуда будам. Чунин воқеаҳо бисёр буданд. Пайгчиёни сурхи ташкилотҳои пионерӣ ба ин хел масъалаҳо аҳамияти махсус меоданд. Ба ман муяссар шуда буд, ки соли 1988 дар бисёр ноҳияҳои Литва саёҳат кунам. Акнун алоқаи мо канда шуд. Ташкилотҳои пионерӣ барҳам дода шуданд.

Аммо ин навиштаҷоти Неъмат Нуров, ки бо лаёқати баланди таърихнависӣ сабт шудааст, дар таърих монд. Ин вазифаи мукаддаси мо таърихнависон мебошад.

МАРДЕ БАРҶМАНД

Тошев Муҳаммаднакиб — марде барҷуманд дар шаҳри бостонии Панҷакент ба дунё омадааст ва тамоми ҳаёти бобаракати худро ба хизмати халқ сарф кардааст. Бо майлу рағбати тамом ё дар вазифаҳои гуногуни давлатӣ адои хидмат кардааст. Соли 1930 баъди хатм кардани мактаби рабфаки шаҳри Тошкент, шӯъбаи кишоварзӣ, ба вазифаи ҷонишини комисари халқи замин ба шаҳри Сталинобод барои хизмат фиристода мешавад. Дар ин

вазифа ӯ то соли 1932 адои вазифа кардааст. Ӯро соли 1933 барои мустаҳкам кардани хизмати роҳбарӣ Ҳукумати Тоҷикистон ба зодгоҳаш шаҳри Панҷакент ба қор мефиристад. Ӯ солҳои тӯлонӣ дар вазифаи роҳбарии диёраш адои хизмат кардааст.

Рости гап, баъди мушоҳидаи ҳуччатҳои зиёд дар бораи ин марди начиб эҳтиромам ба ин инсонии шарифу заки, ҳалиму хоксор, соҳибдилу равшанзамир дучанд афзуд. Бо майлу рағбати тамом ӯ аввал ба вазифаи раиси ҷамоати шаҳри Панҷакент интиҳоб шуда, баъдтар ҷонишинии раиси нуқтаи тадқиқоти донабарории шаҳри Панҷакентро адо кардааст. Сониян, ба сифати ҷонишинии раиси комбинати саноатӣ бо марҳум Нарсасиянс хизмат карда, баъдтар ба вазифаи раиси колхозии ба номи Сталини Саразм пешбарӣ карда мешавад. Пас аз ин раиси Райпо, ҷонишинии директори МТС оид ба қорҳои сиёсӣ ва дигар вазифаҳои ба ӯ ҳада доштааст.

Тошев Маҳмаднакиб соли 1942 ба сафи Артиши Шӯравӣ даъват карда мешавад. Ӯ баъд аз ба охир расонидани курси кӯтоҳмуддати 6-моҳии сарбозии шаҳри Андиҷон ҳуди ҳамон сол ба Ҷанги Бузурги Ватанӣ фиристонида мешавад. Тошев Маҳмаднакиб аз соли 1942 то соли 1945 дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ қаҳрамонона ба муқобили фашизми Германия ҷангида, борҳо захм гирифтааст. Дар ин солҳо ӯ дар озод кардани хоки Украина, Белоруссия ва дар задухӯрдҳои Курск, Сталинград моҳирона иштирок кардааст. Баъдтар дар солҳои 1944 барои озод кардани Чехословакия, Венгрия, Булғория, Австрия ҷонбозиҳо карда, сазовори ордену медалҳо гардидааст. Дар ин муҳорибаҳо аз лейтенанти хурд то рутбаи майор ва сарфармондеҳи баталиони тирандоз расидааст. Ҷанговари шуҷои тоҷик 31 апрели соли 1945 дар задухӯрди озод кардани шаҳри Вена пойтахти Австрия қаҳрамонона ҳалок гардидааст.

Ба ман муяссар шуд, ки далелҳои аз маводҳои бойгонӣ ва шахсии фарзанди он кас — Облоқул Тошев, доктори илмҳои иқтисодӣ, академик дастрас кунам.

Облоқулчон дӯсти беҳтарини ман мебошанд. Дар Дониш-кадаи омӯзгории Тоҷикистон ҳамчун мудирӣ кафедраи иқтисодиёти сиёсӣ адои вазифа мекунам. Ба он кас, барои хизмат-хояшон унвони «Корманди шоистаи Тоҷикистон» дода шудааст.

НОМУ НАСАБИ ҶАНГОВАРОНИ МАРҲУМИ ПАНҶАКЕНТӢ

*(Аз китоби «Ҳазору як корнома»-и
Раҳмон Сафаров, Душанбе, 1995 с.)*

Абдиев Мургазо. 1925, тоҷик, аскарӣ қаторӣ, аз колхозӣ ба номи Кировӣ ноҳияи Панҷакент, дар ҳайати 364 пиёдагард дивизияи 49 пиёдагард ба муқобили фашистонӣ лаин қаҳрамонона ҷангид. 18 октябри соли 1944 дар Литва ҳалок шуд. (с.32).

Абулхайров Мустафо. 1910, аскарӣ қаторӣ, аз ноҳияи Панҷакент. Полки 311 пиёдагарди дивизияи 108. Дар вилояти Запороже 13 февралӣ соли 1944 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Божовкаи ноҳияи Липитихин 14 февралӣ соли 1944 ба хок супурданд. (с.120)

Абулҳаев Камол — 1924, аскарӣ қаторӣ, аз колхозӣ ба номи Молотовӣ ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайати қисми 108-уми пиёдагард ба муқобили фашистон ҷангидааст. 19 октябри олии 1943 дар бемористонӣ ҳарбии шаҳри Чита вафот кардааст. (с.136)

Абдулҳақов Аҳмад — аз Панҷакент, дар ҳайати полки 127-уми артилерӣ ба муқобили гитлерчиён шуҷоатмандона ҷангидааст. 4 апрели соли 1945 дар Полша ҳалок гаштааст. Ҷасадашро дар деҳаи Бразини уезди Путинги Полша ба хок супоридаанд, (с.132).

Абдурахимов Бобо — 1923, аз деҳи Ёрӣ. Дар ҳайати полки 304-уми пиёдагарди дивизияи 243-юми пиёдагард. Ҷабҳаи 2-

юми Украина чангидааст. 1 декабри соли 1944 дар бемористони саҳрой вафот кардааст. Ҷасадашро дар гӯшаи бешазори деҳаи Хайнии ноҳияи Новгород ба хок супоридаанд. (с.140)

Абдурахмонов Мардон — 1925, аскарӣ қаторӣ, аз Панҷакент. Дар ҳайати полки 1071-уми пиёдагарди дивизияи 311-уми пиёдагард чангидааст. 28 феввали соли 1944 қаҳрамонона шаҳид шуд. Ҷасадаш дар деҳаи Ляннаи ноҳияи Утерюшений ба хок супорида шудааст. (с.153).

Авазов Муҳаммад, аз ноҳияи Панҷакент. Дар чангҳои шадиди назди деҳаи Звала иштирок карда, 14 октябри соли 1944 шаҳид шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Звала ба хок супоридаанд. (с.185)

Азизов Бекмурод — 1924, аз деҳаи Кулолӣ. Дар қисми ҳарбии рақами 925580-ум зидди фашистон қаҳрамонона чангидааст. 23 июли соли 1943 дар вилояти Орлов шаҳид шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Мойловаи ноҳияи Хвостов ба хок супоридаанд. (с.207)

Азизов Маҳад — 1908 аз қишлоқи Ғарибак. Дар ҳайати полки 67-уми пиёдагарди дивизияи 15-уми пиёдагарди корпуси 29-уми пиёдагарди артиши 61-уми ҷабҳаи марказӣ чангидааст. 23 октябри соли 1943 дар вилояти Гомол ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Кривой Роги ноҳияи Грачин ба хок супоридаанд. (с.234) (Бояд гуфт, ки ин ҳел одам дар деҳаи Ғарибаки мо набуд).

Азизов Ғанӣ — 1926, аз қишлоқи Чимқурғон. Дар ҳайати полки 86-уми пиёдагарди дивизияи 28-уми вилояти Днепропетровск 27 феввали соли 1944 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Красный шахтёри ноҳияи Криворож ба хок супоридаанд. (с.253)

Азимов Бӯрӣ — 1913 аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайати полки 436-уми пиёдагарди дивизияи 155-уми пиёдагарди Артиши 27-уми Ҷабҳаи Воронеж далерона чангидааст. 3 сентябри соли 1943 дар вилояти Полтава қаҳрамонона ҳалок гаштааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Саратовии ноҳияи Группин ба хок супоридаанд. (с.269).

Ақобиров Разон (шояд Рамазон) аз колхозии ба номи Микоян. Дар ҳайати полки миномётӣ рақами 254 ҷангидааст. 16 июли соли 1944 дар бемористони вилояти Ленинград вафот кардааст. Ҷасадаш дар оромгоҳи деҳаи Сосновый, ноҳияи Приозерский, вилояти Ленинград ба хок супорида шудааст. (с.305)

Ақобиров Рӯзӣ — 1921, аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайати полки 860-уми дивизияи 283-юми пиёдагард хизмат кардааст. 3 декабри соли 1943 дар сарзамини Гомел қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Поляниновичи ноҳияи Журавич ба хок супоридаанд. (с.306)

Ақрамов Салом — 1922 аз кишлоқи Навобод. Дар ҷабҳа дар ҳайати бригадаи 99-уми алоҳидаи пиёдагард ба муқобили фашистон ҷангида аст. Аз ҷароҳати вазнин дар бемористони ҷарбӣ вафот кардааст. (с.311)

Ақрамов Юнус. Раҳмон Сафаров дар бораи Ақрамов Юнус маводи фаровон бо расмаш додааст. Юнус соли 1918 дар деҳаи Артуч таваллуд шудааст. Баъд аз он ҷойхоначии колхозии «Маданият» будааст. Соли 1940 ба сафи Артиши Сурх даъват карда мешавад. Лейтенанти хурд шудааст. Разведчик. 22 декабри соли 1943 дар вақти иҷрои фармони махсус шахид мешавад. Ҷасади ӯро дар масофаи 700 метр аз деҳаи Ромушевои ноҳияи Старая Русса ба хок супоридаанд. (с.312) Моҳи майи соли 1989 ҷасади Юнусро дар оромгоҳи бародарии Ромушево ба хок супориданд. Дар ин вақт Раҳмон Сафаров иштирок карда буд.

Ашӯров Самариддин — 1912 аз деҳаи Сӯзина, Дар ҳайати полки 369-уми пиёдагарди дивизияи 212-ум ба муқобили фашистон ҷангида, 29 мартии соли 1944 дар бемористони ҷарбӣ вафот кардааст. Ҷасадаш дар оромгоҳи ноҳияи Дубров гӯронда шудааст. (с.8-9).

Ашӯров Сур — 1925, шаҳри Панҷакент. Дар ҷабҳаи ҳайати полки 322-юми тирандозии дивизияи 32-юми пиёдагард, ба муқобили фашистон ҷангидааст. 31 декабри соли 1943 қаҳрамо-

нона ҳалок шуд. Ҷасадаш дар вилояти Витебск ба хок супорида шудааст. (с.11)

Ашӯров Ҳочӣ — дар қисми ҳарбии рақами 48813 ба муқобили гитлерчиён шуҷоатмандона ҷангидааст. 6 январи соли 1944 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Черняшини ноҳияи Калинов вилояти Винец ба хок супоридаанд. (с.13)

Ашӯров Элназар — 1916. Дар ҳайъати полки 1028-уми дивизияи 260-уми пиёдагард ба муқобили фашистон қаҳрамонона ҷангидааст. 5 июли соли 1944 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро ба хок супоридаанд. (чоёш муайян нест). (с.17)

Аҳмадов Маҳкам — аз деҳаи Ёрӣ. Дар ҳайати баталиони сапёрии 381-ум ба муқобили фашистон ҷангидааст. 29 июни соли 1943 ҳалок шуд. Ҷасадаш дар деҳаи Медведевой ноҳияи Ярсевои вилояти Смоленский ба хок супорида шудааст. (с.23) (32).

Аҳмадов Убайдулло — аз деҳаи Хуромӣ. Дар ҳайати полки 38-уми муҳандисӣ ба муқобили фашистон қаҳрамонона ҷангидааст. 11 октябри соли 1942 аз резапораҳои бомбаи душман ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро 26 километр дуртар аз шаҳри Туапса ба хок супоридаанд. (с.45)

Аҳмадов Шариф — 1917, аз шаҳри Панҷакент. Дар ҳайати дивизияи 78-уми пиёдагарди корпуси 33-юми артиши 8-уми гвардияи ҷабҳаи 3-юми Украина далерона бар зидди фашистон ҷангидааст. 13 июли соли 1944 ҳалок шудааст. Қабраш то ҳол муайян нест. (с.60)

Аҳмадов Ҳамид — 1914, аз шӯрои қишлоқи Қуштеппа. Дар ҳайати полки 433-юми дивизияи 64-уми пиёдагарди ҷабҳаи Белоруссия ҷангидааст. Барои қорнамоиҳояш лейтенанти калон Ҳамид Аҳмадов дар асоси фармони рақами 094/н аз 26 декабри соли 1944 бо ордени «Ситораи Сурх» сазовор гардидааст. Ҳамид Аҳмадов дар вилояти Самарқанд зиндагонӣ мекард. (с.66)

Аҳмадов Ҷалдӣ — дар ҳайати полки 523-юми дивизияи 188-уми пиёдагарди артиши 11-уми ҷабҳаи Шимолу Ғарбӣ ҷангидааст. Дар муҳорибаи шадиди вилояти Ленинград 15 феввали соли 1943 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Қабри Ҷалдӣ

Ахмадов дар деҳаи Кузменский ноҳияи парфини вилояти Новгород мебошад. (с.68)

Бадалов Кушар — дар ҳайати полки 497-уми пиёдагард ба муқобили фашистон далерона ҷангидааст. 24 июли соли 1943 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Майкови ноҳияи Хвасновичев ба ҳок супоридаанд. (с.77)

Бадалов Қамар — аз шаҳри Панҷакент. Дар ҳайати полки 497-уми пиёдагарди дивизияи 135-ум ба муқобили фашистон далерона ҷангидааст. 24 июли соли 1943 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Малахови ноҳияи Хвастович ба ҳок супоридаанд. (с.79)

Бадриддинов Зайнӣ — дар задухӯрди Москва фидокорона шучоат нишон дода, ҳангоми аз фашистон озод кардани шаҳри Солнечногорск 11 декабри соли 1941 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар хиёбони Солнечногорск ба ҳок супоридаанд. (с.81)

Баротов Мелик — 1912, аз деҳаи Амондара. Дар ҳайати полки 633-юми дивизияи 157-уми пиёдагарди артиши 2-юми ҷабҳаи ғарбӣ ба муқобили фашистон далерона ҷангидааст. 7 феввали сол 1944 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Кринкаи ноҳияи Ягознин ба ҳок супоридаанд. (с.96)

Баротов Ортиққул — 1914, аз ноҳияи Панҷакент. Дар бемористони ҳарбӣ пас аз ҷарроҳии вазнин ҳалок гардидааст. Ҷасади ӯро дар маҳаллаи Белыйи ноҳияи Дубровини вилояти Витебск ба ҳок супоридаанд. (с.99)

Вафоев Зайнӣ — 1915, аз ноҳияи Панҷакент, дар бемористони ҳарбии рақами 315 вафот кардааст. Ҷасади ӯро дар шаҳри Киров ба ҳок супоридаанд. (с.111)

Ваҳоев Ҷумъа — аз ноҳияи Панҷакент. Дар муҳорибаи вилояти Могилев фидокорона шучоат нишон дода, 17 сентябри соли 1943 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Утари ноҳияи Чауса ба ҳок супоридаанд. (с.114)

Бегматов Мазин — аз ноҳияи Панҷакент. Дар задухӯрдҳои шади вилояти Гомел фидокорона шучоат нишон дода, 17

октябри соли 1943 қахрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар соҳили дарёи Днепр (деҳаи Глушева) ба хок супоридаанд. (с.120)

Бекмуродов Облоқул — аз ноҳияи Панҷакент, 27 май соли 1943 дар бемористони рақами 1098 аз ҷароҳати вазнин ҳалок гардидааст. Ҷасади ӯро дар қабристони деҳаи Алексеевкаи вилояти Воронеж ба хок супоридаанд. (с.128)

Бегов Қандиёр — 1921, аз деҳаи Ғарибак. Дар ҳайати полки 1245-уми дивизияи 375-уми пиёдагард ба муқобили фашистон далерона ҷангидааст. Дар дили алангаи задухӯрдҳои Камонаки Курск фидокориву шуҷоат нишон дода, аз тири душман маҷрӯҳ шудааст. 23 июли соли 1943 дар беморхонаи ҳарбӣ вафот кардааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Голубинаи ноҳияи Ново-оскал вилояти Курск ба хок супоридаанд. (с.135)

Бегов Қандиёр ҳамсинфи ман буд, тағои Бобо Насриддинов. Баъд аз чанд сол Б.Насриддинов ба он ҷо рафта қабри тағояшонро зиёрат карда, ҳикояи «Қабри шаҳид»-ро навишта буданд.

Бегов Нурмуҳаммад — соли таваллудаш 1925, миллаташ тоҷик, аскарӣ қаторӣ. Аз ноҳияи Панҷакент, вилояти Ленинобод ба ҷабҳа даъват шуда, дар ҳайъати корпуси ҳаштуми гвардиягии артиши 11-ум ба муқобили фашистони истилогар ҷангидааст. Дар задухӯрдҳои вилояти Витебск фидокориву шуҷоат нишон дода, 6 феввали соли 1944 дар майдони ҳарбу зарб қахрамонона шаҳид шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Субачёви ноҳияи Городок ба хок супориданд. (с.137)

Бояд гуфт, ки Нурмуҳаммад додари Қандиёр буд. Ҳарду бародарон ба ҷабҳа рафта, ҳалок гаштанд. Нурмуҳаммад ҳамсол ва ҷӯраи ман буд.

Бегов Ғоиб — 1922, аз ноҳияи Панҷакент, дар ҳайати полки 286-уми дивизияи 24-уми пиёдагард хизмат кардааст. Дар задухӯрдҳои шадиди остонаи шаҳри Кировоград ҷанг кардааст. Командирон хизматҳои шоёнӣ ӯро ба назар гирифта, 2 июли соли 1945 бо медали «Барои шуҷоат» мукофотониданд. (с.139)

Бердиев Абдулло — 1902, аз деҳаи Мазори Шарифи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 262 дивизияи 87, ҷабҳаи 1-уми Балтика ҷангидааст. 11 августи соли 1944 дар беморхонаи ҳарбӣ вафот кардааст. Ҷасадаш дар маҳаллаи Водоклейи ноҳияи Понежевик вилояти Симферопол ба ҳок супорида шудааст. (с.144)

Бердиев Асрор — 1900, аз шаҳри Панҷакент дар Карелия ва 1-уми ҷабҳаи Украина ҳамчун разведчик хизмат кардааст. 30 май соли 1945 бо ордени «Ситораи Сурх» мукофотонида шудааст. (с.145)

Бердиев Норбой — аз ноҳияи Панҷакент, дар ҳайати полки 541-уми дивизияи 176-уми пиёдагард ба муқобили фашистон ҷангидааст. Дар бемористони рақами 3830 ҳалок гашт. Ҷасади ӯро дар шаҳри Шуяи вилояти Иваново ба ҳок супоридаанд. (с.149)

Бобоев Собир — 1915, аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 127 пиёдагард, дивизияи 42-юми пиёдагард, артиши 2-ввум ҷангидааст. 27 январи соли 1943 ҳалок шуд. Ҷасадаш дар қабристонии шаҳри Саратов ба ҳок супорида шудааст. (с.161)

Бобоев Абдурахмон — аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 659-уми пиёдагарди дивизияи 155-уми пиёдагард ҷангидааст. 12 августи соли 1943 қаҳрамонона ҳалок шуд. Ҷасади ӯро дар деҳаи Полоши ноҳияи Ахтир ба ҳок супоридаанд. (с.169)

Бобоев Азизкул — 1919, лейтенанти калон, шаҳри Панҷакент. Дар ҳайати полки 171-уми пиёдагарди дивизияи 1-уми пиёдагард далерона ҷангидааст. 22 феввали соли 1942 дар Харьков, 20 октябри соли 1944 дар Пруссия маҷрӯҳ шудааст. 6 феввали соли 1945 бо ордени «Ситораи Сурх» мукофотонида шудааст. Ҳоло ӯ ба мо маълум нест. (с.171)

Бобоев Алол — 1920, аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 975-уми пиёдагард, дивизияи 270-уми пиёдагарди артиши 7-уми ҷабҳаи Воронеж ҷангидааст. 14 июли соли 1943 ҳалок шуд. Ҷасади ӯ дар ноҳияи Белгород ба ҳок супорида шудааст. (с.172)

Бобоев Вабо — шаҳри Панҷакент. Дар ҳайъати полки 859-уми пиёдагарди дивизияи 294-уми пиёдагарди артиши 52 ҷабҳаи

Воронеж далерона чангидааст. 4 сентябри соли 1943 ҳалок шуд. Ҷасади ўро дар деҳаи Бабаевкини ноҳияи Зенков ба хок супоридаанд. (с.178)

Бобоев Бозор — 1925, ноҳияи Панчакент. Дар ҳайъати полки 882-юми пиёдагарди дивизияи 290-уми пиёдагарди артиши 33-юми ҷабҳаи Ғарбӣ чангидааст. 18 ноябри соли 1943 қаҳрамонона ҳалок шуд. Ҷасади ўро дар деҳаи Спитр ноҳияи Дубров ба хок супоридаанд. (с.178)

Бобоев Гадоӣ — 1920, аз колхозии ба номи Микоян. Дар ҳайъати полки 874 ба муқобили фашистон чангидааст. 11 мартисоли 1944 ҳалок шуд. Ҷасади ўро дар остонаи деҳаи Косиновая ноҳияи Пустошкин вилояти Калинин ба хок супоридаанд. (с.180)

Бобоев Гул — 1905, аз Заврон. Дар ҳайъати полки 712-уми дивизияи 132-юми пиёдагарди артиши 60-уми ҷабҳаи 1-уми Украина чангида, 4 ноябри соли 1943 ҳалок шуд. Ҷасади ўро дар деҳаи Сигевкаи ноҳияи Питерск ба хок супориданд. (с.180)

Бобоев Гул — 1915, аз ноҳияи Панчакент. Дар ҳайъати дивизияи 230-юми пиёдагарди ҷабҳаи 3-юми Украина қаҳрамонона чангидааст. Ҷасади ўро дар деҳаи Еристови ноҳияи Василий ба хок супоридаанд. (с.180)

Бобоев Давлат — 1909, ноҳияи Панчакент, дар ҳайъати полки 975-уми дивизияи 270-уми пиёдагард чангидааст. 12 июли соли 1943 ҳалок шуд. Дар канори роҳи деҳаи Кашлакову Каренский Дачаи ноҳияи Белгород ба хок супориданд. (с.1818)

Бобоев Ёдгор — 1924, ноҳияи Панчакент. Дар ҳайъати полки 1236-уми пиёдагарди дивизияи 372-юми пиёдагард чангидааст. 12 феввали соли 1943 ҳалок гаштааст. Ҷасади ўро дар деҳаи Макаровская ноҳияи Шапкини вилояти Ленинград ба хок супориданд. (с.183)

Бобоев Исаид — 1918, деҳаи Куштеппа. Дар ҳайати дивизияи 38 пиёдагард ҷабҳаи Воронеж, сипас ҷабҳаи 1-уми Украина чангидааст. 8 августи соли 1943 ҳалок шуд. Ҷасади ўро дар назди деҳаи Чернегини вилояти Сума ба хок супориданд. (с.185)

Бобоев Муҳиддин — аз колхозии ба номи Сталин. Дар ҳайъати дивизияи 137-уми пиёдагард вазифаи командири дастаи пулемётчиёро иҷро кардааст. 9 феввали соли 1944 ҳалок гашт. Ҷасади ӯро дар қабристони Венигови ноҳияи Паянж ба хок супориданд. (с.194)

Бобоев Ота — 1910, деҳаи ш.Ўротеппа. Аз ноҳияи Панҷакент ба ҷабҳа даъват шудааст. Дар ҳайъати дастаи 173-юми танкӣ вазифаи ронандаи мошини боркашро иҷро кардааст. 25 феввали соли 1942 ҳалок шудааст. (с.198)

Бобоев Раҳим — 1922, сержанти хурди гвардиягӣ. Дар ҳайъати ротай минаандози полки 239-уми пиёдагарди гвардияи дивизияи 76-уми пиёдагарди гвардияи артиши 70-уми ҷабҳаи 2-юми Белоруссия қаҳрамонона ҷангидааст. Дар набардҳои назди деҳаи Хамери воеводи Бигдош бо оташи миномёташ 9 аскарӣ душманро нест карда, 1 пулемёти онро аз қор баровардааст. Командири дивизия генерал-майор Кирсанов Бобоев Раҳимро барои қорнамоиҳояш аз номи Раёсати Шӯрои Олии ИҶШС бо фармони рақами 07 аз 29 январисоли 1945 бо ордени «Шараф» (дараҷаи 3) мукофотонидааст.

Бобоев Раҳим дар шаҳри Панҷакент зиндагонӣ мекунад.

Бобоев Раҳим — 1900, аскарӣ қаторӣ, аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 31-уми пиёдагард хизмат кардааст. 15 сентябри соли 1943 дар беморхона аз ҷароҳат ҳалок гардид. Ҷасади ӯро дар деҳаи Биковоӣ ноҳияи Дуновшина ба хок супориданд. (с.201)

Бобоев Раҳмон Бердиевич — 1926, ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 564-уми минафишонии бригадаи 42 дивизияи 18-уми артилерӣ хизмат кардааст. 6 мартӣ соли 1944 ҳалок шуд. Ҷасади ӯро дар деҳаи Ламбитуни ноҳияи Норв ба хок супориданд. (с.201)

Бобоев Собир — 1915, ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати дивизияи 42-юми пиёдагарди артиши 20-уми ҷабҳаи ғарбӣ ҷангидааст. 27 январӣ соли 1943 ҳалок шудааст. Ҷасадаш дар вилояти Калинин ба хок супорида шудааст. (с.207)

Бобоев Собир — 1923, аз деҳаи Вору. Дар ҳайъати полки 154-уми пиёдагарди дивизияи 51-уми артиши 6-ум қаҳрамонона ҷангидааст. 4 августи соли 1943 ҳалок шуд. Ҷасади ӯ дар сарзамини Курск ба ҳок супорида шудааст. (с.207)

Бобоев Ҳочӣ — 1904, тоҷик, аз ноҳияи Панҷакент, аз колхозии «1 май» деҳаи Ғарибак. Дар ҳайъати дивизияи 25-уми артилерӣ ба муқобили фашистонии истилогар далерона ҷангидааст. Дар задухӯрди шадиди германӣ 20 апрели соли 1945 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар шаҳри Комбус ба ҳок супориданд. (с.223)

Бояд гуфт, ки ҷасади Ҳочиро ҳамдеҳаи ӯ Қаҳҳоров Бобо ба ҳок супорида буданд.

Бобоев Ҷаббор — 1913, аз деҳаи Сӯчина. Дар муқорибии вилоти Гомел фидокориву шуҷоат нишон дода, 18 октябри соли 1943 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасадаш дар деҳаи Дергачи ноҳияи Лоев ба ҳок супорида шудааст. (с.224)

Бобоев Ҷалол — 1911, аз деҳаи Ғарибак. Дар ҳайъати полки 254-уми минафишонӣ ба муқобили фашистонии истилогар далерона ҷангидааст. Дар задухӯрдҳои шадид фидокориву шуҷоат нишон дода, 11 июни соли 1944 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар Осиново Роҷаи ноҳияи Парғоят ба ҳок супоридаанд.

Бобоёров Мухтор — аз ноҳияи Панҷакент. Дар қисми 03373 ба муқобили немисҳо ҷангидааст. 2 октябри соли 1943 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро ҳамроҳи ҷасади Азизов Домулло дар деҳаи Острови ноҳияи Лоев ба ҳок супоридаанд. Баъд аз он ҷасдро ба оромгоҳи деҳаи Ново- Бортовка кӯчонданд. (с.226)

Боборачабов Темур — 1904, аз шаҳри Панҷакент. Дар ҳайъати полки 545-уми дивизияи 389-уми пиёдагарди артиши 38-уми ҷабҳаи Қавқози шимолӣ ба муқобили фашистон қаҳрамонона ҷангидааст. 28 ноябри соли 1942 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Ардон ба ҳок супоридаанд. Ҳангоми ба ҳок супоридан ҷонишини командири полки 545 генерал-майор Тошмуҳаммадов М.Д. иштирок дошт. (с.242)

Бобохонов Ҳасан — 1915, ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 136-уми пиёдагарди дивизияи 97-уми пиёдагарди артиши 11-уми гвардиягии ҷабҳаи якӯми Балтика ҷангидааст. Гӯё 9 март соли 1943 ҳалок шудааст. Аммо маълум шуд, ки ӯ сихат саломат ба Ватан баргашт. (с.252)

Бобоҳочаев Бобокалон — 1923, аз шаҳри Панҷакент. Дар ҳайъати полки 153-юми дивизияи 52-юми пиёдагарди кӯҳгарди ҷабҳаи 3-юми Балтика ба муқобили фашистон ҷангидааст. 14 сентябри соли 1944 ҳалок гаштааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Волгорск ба ҳок супориданд. (с.254)

Бобокалон бародари калонии Бобоҳочиев Ҳошимбой буд. Ман ӯро нағз медонистам. Дар омӯзишгоҳи омӯзгории Панҷакент мехонд.

Бобоҳочиев Бобокалон — 1923, аз ҷамоати Хурмӣ. Дар ҳайъати полки 153-юми кӯҳгарди дивизияи 52-юми Балтика далерона ҷангидааст. 14 сентябри соли 1944 ҳалок шудааст. Ҷасадашро дар деҳаи назди уезди Валгаски ба ҳок супоридаанд. (с.259)

Бобочонов Нарзӣ — 1920 аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайати полки 396-уми пиёдагарди дивизияи 135-уми пиёдагарди артиши 11-уми ҷабҳаи ғарбӣ ба муқобили фашистон ҷангидааст. Дар беморхона вафот кардааст. Ҷасади ӯро дар кӯчаи ба номи Лев Толстой шаҳри Тула ба ҳок супоридаанд. (с.285)

Бозоров Нарзӣ — аз ноҳияи Панҷакент. Дар ҷангҳои Курск ҷангида, 13 сентябри соли 1944 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар остонаи деҳаи Каменко ба ҳок супоридаанд. (с.304)

Бозоров Даврон — 1922, зодаи маҳаллаи Қайнар. Дар ҳайъати баталиони 2-юми полки 127-уми дивизияи 42-ввуми пиёдагарди гвардиягӣ ба сифати алоқачӣ хизмат кардааст. Ӯ бо медали «Барои шучоат» мукофотонида шудааст. (с.304)

Бозоров Маҳмад — 1915, аз колхозии «Правда»-и ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати полки 207-уми дивизияи 70-уми пиёдагард ҷангидааст. 16 март соли 1944 қаҳрамонона ҳалок

шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Тяжилови ноҳияи Винниц ба хок супоридаанд. (с.307)

Бозоров Зокир — асирафтода, дар асири 28 августи соли 1944 вафот кардааст. (с.306)

Бозоров Темур — 1900, дар ҳайъати полки 97-уми дивизияи 15-уми пиёдагард хизмат кардааст. 26 сентябри соли 1943 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Гребовая ба хок супоридаанд. (с.309)

Бойбеков Бобо — 1900, ноҳияи Панҷакент. Дар ҳайъати дивизияи 197-уми пиёдагарди артиши 11-уми ҷабҳаи ғарбӣ далерона ҷангидааст. 26 июли соли 1943 қаҳрамонона ҳалок мешавад. Ҷасади ӯро дар деҳаи Мокри ноҳияи Улчит ба хок супоридаанд. (с.312)

Бойбеков Мелӣ — 1900, аз деҳаи Навобод, дар ҳайъати полки 504, дивизияи 107-уми пиёдагард ҷангидааст. Дар задухӯрдҳои шадиди вилояти Курск шуҷоат нишон дода, 24 июли соли 1943 ҳалокшудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Колинкови ноҳияи Сажнов ба хок супоридаанд. (с.312)

Боймуродов Зоҳир — 1917 аз деҳаи Уртақишлоқ, дар ҳайъати дивизияи 178-уми пиёдагард далерона ҷангидааст. 15 март соли 1943 дар беморхонаи ҳарбии 2402 вафот кардааст. Ҷасадашро дар баландии Куполи ноҳияи Пушкин ба хок супоридаанд. (с.322)

Воровский Валентин Тарасович — сержанти калон дар ҳайъати полки 193-юми дивизияи 213-уми пиёдагард ҷангидааст. 8 августи соли 1943 ҳалок шудааст. Ҷасади ӯро дар деҳаи Топлинкаи ноҳияи Шебёнини вилояти Курск ба хок супоридаанд. (с.341)

Бокиев Қамар — 1923. Дар ҳайъати полки 922-ввуми дивизияи 350 пиёдагард ба муқобили фашистон қаҳрамонона ҷангидааст. 7 январи соли 1942 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Дар деҳаи Озерини ноҳияи Ропеленск ба хок супорида шудааст (с.352)

Бутаев Алиакбар — дар хайъати полки 1236, дивизияи 372-юми пиёдагарди Артиши 24-уми чабҳаи Волга чангида, 14 феввали соли 1943 қаҳрамонона ҳалок шудааст. Ҷасадаш дар деҳаи Макарова ба хок супорида шудааст. (с.391)

Воробёв Семён Михайлович — дар хайъати полки 46-уми савораи гвардиягии дивизияи 19 савора далерона чангидааст. 16 сентябри соли 1943 ҳалок шудааст. Ҷасадаш дар деҳаи Слободаи ноҳияи Монстиретский вилояти Смоленский ба хок супорида шудааст. (с.422)

Восихов Воҳид — 1920. Дар сохтмони заводи металлургии Челябинский кор карда, 23 декабри соли 1943 вафот кардааст. Ҷасадаш дар шаҳри Челябинск ба хок супорида шудааст. (с.424)

Восеҳов Турдиқул — 13 феввали соли 1944 дар бемористон вафот кардааст. Ҷасадаш дар деҳаи Кривая Лукаи ноҳияи Кингисен ба хок супорида шудааст. (с.424)

Восихов Чикул — дар хайъати полки 396-уми дивизияи 135-уми пиёдагард далерона чангидааст. 20 июли соли 1943 ҳалок шудааст. Ҷасадашро дар деҳаи Заземени ноҳияи Хвостовичи вилояти Орлов ба хок супоридаанд. (с.424)

Ман ҳам дар назди худ мақсад гузошта будам, ки номи ҳалок шудагони ноҳияи Панҷакентро ҷудо карда, китобе созам ва ба насли ояндаи диёрамон супорам.

Аз ин мақсад раиси собиқадорони Панҷакент Абдуллоҷон Бобоев нағз огоҳанд. Аммо барои иҷро намудани ин кори нек ба ман шароит даст надод. Ин корро Луғмон Қурбон иҷро карданд. Кори хеле савобе мебошад.

Вақте ки номҳои ҳалок шудагонро аз китоби Р.Сафаров ҷудо мекардам, санаи таваллуди ақсарияти онҳо 1924-25 буд. Яъне ҳамсолони ман буданд. Ман ки зинда мондам, кӯшиш менамоям, ки номҳои онҳо дар таърих сабт кунам.

Дар он Ҷанги Бузурги Ватанӣ аз деҳаи хурдакаи Ғарибаки ман (дар он вақт 80 хоҷагӣ дошт) 68 нафар фарзандонаш ба сафи Артиши Сурх рафта, барои муҳофизати Ватан 37 нафарашон қаҳрамонона ҳалок гаштанд. Аз онҳо дар бораи Қаҳҳоров

Раҳмон навиштаниям. Аз хусуси дигаронашон дар китоби Лугмон Қурбон маълумот дода шудааст.

Қахҳоров Раҳмон — 1921, деҳаи Ғарибак, 11 март соли 1944 деҳаи Ливаури Эстония.

*Ҳар тир ки дар ҷабини афлоқ бувад,
Омоҷағаш ин дили гамнок бувад.
То чарх чунин золиму бе бок бувад,
Осуда касе бувад, ки дар хок бувад.*

Абулфараҷи Рунӣ¹⁸

Раҳмон бо бародараш Қахҳоров Бобо, ҳамдеҳаҳоямон Бобоев Ҳоҷӣ, Бобоев Ҷалол ва дигарон 17 апрели соли 1943 ба Артиши Сурх даъват карда шуда буданд. Аз ҷабҳа Бобо Қахҳоров ба падарашон Қодиров Қахҳор мактуб навишта буданд: «Снайпери душман Абдурахмонро аз лабаш паррондааст, тир аз пушти сараш баромадааст...» Ин мактубро гирифтем. Тамоми деҳаи мо дар мотам буд.

Махсусан янгаи Ҳурматоям — модари Абдурахмон, хоҳарони ӯ — Нарзиой, Бибиорифа, Малоҳатой ва дигар ҳешутаборон дар мотами ӯ буданд. Дар рӯзҳои баҳор Комиссари ҳарбии Панҷакент ба деҳаи мо омада, дар назди мазор маҷлис ораста, ба амакам ордени «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи дуум)-ро супорид.

Вақте ки амакам ин орденоро гирифтанд аламашон боз ҳам зиёд шуд. Ғаму ғусса меҳӯрданд. Ордени дар хонаи амакам буд. Охир ин орденоро ба осорхонаи «Шарафи комсомолӣ»-и назди КМ комсомолии Тоҷикистон супорида будам. Дар солҳои ҷанги граждани дар Тоҷикистон он орденоро аз осорхона дузиданд. Ҷои вафоти Абдурахмон муайян карда шуд.

Дар Эстония деҳаи Ливауга ба хок супорида шудааст. Абдурахмон Қахҳоров дар деҳаи мо аввалин шахсе буд, ки бо ордени мукофотида шудааст. Бародари ӯ Бобо Қахҳоров

¹⁸ Санги мазор. Душанбе, Адиб, 1993, с.17 Гирдоваранда Лоик Шералӣ.

қахрамонона ҷангкунон то Берлин рафта омаданд. Он кас бо ордени «Ҷанги Ватанӣ» ва 8 медал сарфароз гардонида шудаанд. 16 декабри соли 1990 аз ин дунё ҷашм пушиданд.

АСИРОН ДАР ҶАНГИ БУЗУРГИ ВАТАНӢ

Нависандаи машҳури халқи тоҷик Сотим Улуғзода дар китоби худ «Ривояти Суғдӣ» (Душанбе, Маориф, 1986) дар бораи асирон чунин навиштаанд: «Наниманча, ки ба дасти арабҳо асир афтада буд ва ӯро аз Самарқанд ба Арабистон мебурданд, гуфта буд:

— Писарҷонакам, алвидо!

— Аз модари бадбахтат розӣ бош, вай меравад, дар ҳасрати ту зор-зор гирифта меравад, ту дигар вайро намебинӣ. Модаратро дигар фаромӯш накун, писарҷонакам... Мардони асир хомӯшона мегиристанд» (с.189)

«Шаб асирони бемадору гурусна дар ҳамон ҷои қорашон тӯда-тӯда ба ҳавои кушод дар замин ё ки дар қапаҳои бурҷин хоб мерафтанд.» (с.19) Нависанда Бобо Насриддинов дар очерки «Дар пой симхор» аҳволи бандиёро чунин тасвир кардааст: «Дар миёни хавлӣ бандиёни бисёре монанди рамаи гӯсфандон бе ҳолу бе мадор меҳобиданд. Дар байни бандиён занон ҳам буданд. Модар ҳасади бэхтиётқорона ба рӯи ғиштпораҳо гузошта, як ба сӯи гитлерчиёни мусаллаҳ нигарист ва пас ғиштпораву ҷӯбҳоро ба тарафи онҳо ҳаво додан гирифт. Офитсер фармон дод: — Парронед. Ин зан девона шудааст.

Та, та, та, та шунида шуд.»¹⁹

Ин мисол аз давраи Ҷанги Бузурги Ватанӣ гирифта шудааст. Мазмуни ҳардуяш ҳам як буда, он ҳам бошад азоб

¹⁹ Б.Насриддинов. Розӣ дил. Душанбе, Ирфон, 1965, с.95.

кашидани асирон аст. Аз ноҳияи Панҷакенти мо ҳам асирон бисёр буданд. Миқдори онҳо ба ман маълум нест. Яке аз он асирон Каримов буд. Дар бораи ӯ Ш.Насриев дар рӯзномаи «Ҳақиқати Ленинобод» 6 апрели соли 1980 ва оиди ин мавзӯ мақолае чоп карда буд.

Тарҷумаи ҳоли **Каримов Маҳмадрачаб** хеле ачиб аст (тав.24 март соли 1924, қишлоқи Ёрӣ, аз оилаи деҳқон, тоҷик).

3 декабри соли 1941 бо 32 нафар ҳамқишлоқонаш ба сафи Артиши Сурх рафтанд. Моҳи апрели соли 1942 дар наздикии деҳаи Лазаренкаи ҚШС Украина байни аскарони сурх ва немисҳо ҷанги шадид мешавад. Дар ин ҷанг Каримов ярадор шуда, ба асири меафтад. Ӯ дар урдугоҳи асирони харбии Ворбенко, Мозговой, Днепропетровский, Житомир, Борисови Белоруссия азобу уқубат мекашад.

Вале дар майнааш шабу рӯз фақат як фикр — пайд ёфта, аз асири халос шудан буд. Ва рӯзе Маҳмадрачаб Мамад Юсупов — аскарӣ посбонро барои аз ҳавз об овардан мефиристад. Маҳмадрачаб фурсатро ғанимат дониста, ба воситаи тунел ба назди симхорҳо мерасад ва зери симхорҳоро кофта, ба ҷангал мегурезад ва ба отряди партизани Югославҳо ҳамроҳ мешавад. Ҳамин тавр дар отряди партизанӣ, баталёни зарбазан, зери фармондихии лейтенант Москвитин ва комиссар Хусейнов дар амалиётҳои гуногун иштирок карда, диловарӣ нишон медиҳад.

Борҳо ба разведка рафта, маълумоти пурқиматарро меорад. Ӯ дар озод кардани шаҳрҳои шаҳрҳои Югославия, Калинин, Тошкоровец, Кадакчевец, Ножница, Жаров иштирок кардааст.

Пас аз ҷанг дар ҷабҳаи меҳнат, дар сохтмони Донишкадаи Москва (МГУ) иштирок карда, соли 1952 ба деҳаи Ёрии худ бармегардад.

Каримов барои хизматҳои ҷангиаш бо ордени «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи 2), ордени Югославия, 7 медалҳои ҷангӣ, медали «Ветерани меҳнат» мукофотонида шудааст. Ӯ, ки бо ҳамаи ҳамсифонаш баробар ба ҷабҳа рафта буд, ба ҷустуҷӯи

онҳо, ки аксарашон барнагашта буданд, баромад. Дар натиҷа ҷои дафни рафиқонаш Амон Холлов, Маҳкампӯлод Аҳмадов, Бобо Абдурахмонов, муаллими деҳа Абдучаббор Ортиқовро ёфт.

Моҳи маи соли 1987 бошад, барои ӯ фаромӯшнашаванда гардид. Дар шаҳри Ленинобод вохӯрии ҳамяроқони дастаи 99 махуси тирандозии тоҷик барпо гардид. Дар он ҷо ӯ ба рафиқони партизани худ мулоқот кард.

Дарвешов Абдурахмон (тав.1921, қишлоқи Ғарибак, маи 1993 ҳамон ҷо). Соли 1941 ба сафи Артиши Сурх даъват карда мешавад. Моҳи декабри соли 1942 ба асири афтода, тамоми азобу уқубати асирро аз сар гузаронидааст. Баъд аз тамом шудани ҷанг дар қонҳои Гурян ва Ҷилав қор мекунад. Барои хизматҳои шоёнаш бо орденҳои «Нишони фахрӣ» (1971), «Ҷанги Ватанӣ» (дараҷаи 2) ва 10 медал мукофотонида шудааст.

А. Дарвешов ба нафақа баромада, ба деҳаи худ баргашта, барои ободонии қабристон машғул гардид. Дар назди қабристон боғе сабзонда, дар сари роҳ ҷойхонаи ҷамъиятӣ сохт, ки роҳгузарон дар он ҷо истироҳат карда мераванд. Ягона фарзанди ӯ Абдурахим Дарвешов дар деҳаи худ касби муаллимиро пеша кардааст.

ЁРИИ ҲАМАТАРАФА БА ЧАБҲА

Ташкилотҳои ҳизбӣ ва шӯравии Тоҷикистон ёрии ҳаматарафаи халқи тоҷикро ба ҷабҳа ташкил мекарданд. Меҳнаткашони Тоҷикистон бошанд, садоқатмандона меҳнат карда, ба ҷабҳа кӯмаки ҳаматарафаи худро мерасониданд.

Дар моҳи сентябри соли 1941 колхозчиёни колхозии «Партизани сурх»-и ноҳияи Куктош ба тамоми колхозчиёни Тоҷикистон муроҷиатнома қабул карданд, то барои аскарони сурх либоси гарм ҷамъ кунанд. Коллективи фабрикаи №1 шаҳри

Сталинобод ба тамоми коргарон муроҷиат кард, ки ба чабха ёрии ҳаматарафаи худро расонанд.

Бюрои КМ ҲК(б) Тоҷикистон бо қарори худ аз 17 сентябри соли 1941 ин муроҷиатномаҳоро дастгирӣ кард».²⁰

Бояд гуфт, ки дар бойгонии Ҳизби Коммунистии Тоҷикистон дар бораи ёрии халқи Панҷакент ба чабха ва оилаҳои чанговарон ҳуччатҳои хеле бисёре чамъ шудаанд. Ин ҳуччатҳо шаҳодат медиҳанд, ки ташкилотҳои ҳизбии Панҷакент (котиби яқум Файзӣ Қосимов) Комичроияи ноҳия (раисаш Ғанӣ Бобоев) ёрии ҳаматарафаи халқи Панҷакент ба чабхаро ташкил кардаанд. Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ халқи Тоҷикистон, аз он ҷумла Панҷакент фақат дар бораи муҳофизати Ватан фикр мекарданд.

Меҳнаткашони ноҳияи Панҷакент ҳаматарафа ба чабха аз ҷиҳати моддӣ ёрии худро мерасониданд. Дар рӯзҳои аввали ҷанг 33 нафар коркунони омӯзишгоҳи омӯзгории ноҳия, аз он ҷумла: Н.М.Жариков, Баҳрӣ Раҳимов, Отакул Низомов, Абдулло Файёзов ва дигарон 605 сӯм пул чамъ карда ба ёрии чабха супориданд.²¹

Бояд гуфт, ки ҳамаи номҳое, ки дар боло зикр гардиданд, муаллимони мо буданд. Жариков муаллими ҳарбӣ, Б.Раҳимов муаллими таърих, О.Низомов муаллими забон ва адабиёт, Абдулло Файёзов — муаллими биология буданд.

Аз инҳо Жариков ва Низомов ба сафи Артиши Сурх ба ҷанг рафта буданд.

4 августи соли 1941 ҳамоиши коргарони заводи винопазии Панҷакент барпо гашт. Ба фонди ёрӣ ба чабха директори он Зиёев 200 сӯм, алавлмон Ортиқов 150 сӯм, мудирани анбор Умаркул Мунавваров 450 сӯм. Ҳамингуна ҳамаи коргарони завод аз 150 сӯм то 450 сӯм кӯмаки худро расониданд.²²

²⁰ КПКТ ф.3. н.49, д.625. в.83.

²¹ БП КМ ПКТ ф.5748, н.8. д.51 в.12.

²² БПКТ ф.5748 н.8. д.51 в.12.

Ба фонди мудофия артели «Ударник» — 8350 сӯм, нуқтаи ғаллатайёркунӣ 4100 сӯм, коркунони стансияи мошинӣ-тракторӣ Тошев Накиб як либоси ҳарбӣ, Гусев — куртаи гарм, Муминов — фуфайка ва 1030 сӯм пул супориданд.²³

Коркунони идораи мошинҳои мусофиркаш Старков фуфайкаи гарм, Кучеренко шими гарм, Видерников фуфайка, Ҳочиев шими гарм, Лоташкина шапка супориданд.²⁴

Колхозчиёни колхозии «Маданият» Аъзамов Саидкул, Муллоҷонов Эшонкул, Набиев Б., Курбонов Яҳё ҳар кадомашон ба фонди ҷабҳа аз 5 то 20 маоши як рӯзи меҳнати худро супориданд.²⁵

Рӯзномаи «Коммунисти Панҷакент» 14 январи соли 1042 хабар дода буд, ки меҳнаткашонӣ шӯроӣ кишлоқи Уртакишлоқ барои ёрӣ ба ҷабҳа 1100 сӯм, Саразм 2300 сӯм, раиси колхозии «1 май» вакили Шӯроӣ Олии ИҶШС Исрофил Ҷумъаев 1200 сӯм пул супориданд. Ин рӯзнома 15 январи соли 1943 боз хабар дод, ки Исрофил Ҷумъаев ба фонди ҷабҳа 4000 сӯм пул гузаронид. Раиси комичроияи ноҳия Бобоев Латиф ба фонди мудофия костюм, шим, курта, 21 коркунӣ комичроия 33 намуди либосворӣ чамъ карданд. Котиби комитети ҳизбии ноҳия Мирмуҳаммедов, раиси Комичроия Бобоев Латиф дар моҳи июни соли 1942 ба Комитети ҳизби вилояти Ленинобод, чунин хабар доданд:

«...аҳолии Панҷакент ба ҷабҳа чунин ёрдам доданд: ним-шубаҳо — 8 дона, фуфайка — 199 дона, шароварҳои ҳарбӣ — 130 дона, валенкаҳо — 189 чуфт, дастпӯшакҳо — 20 чуфт, дастпӯшакҳои чармин — 144 чуфт, пашм 1363 кг, пайтоваҳои пашмин — 274 чуфт, либоси дохилӣ — 113 дона, шапкаҳо — 205 дона, кампалҳо — 179 дона, полотенса — 65 дона, шинел — 12 дона. Ҳамааш 3662 номгӯй.»²⁶

²³ Ҳамон ҷо в.23.

²⁴ Ҳамон ҷо, с.72.

²⁵ Ҳамон ҷо, с.23.

²⁶ БПКТ ф.5748 н.8 д.51. в.7.

Дар пленуми Кумитаи хизбии ноҳия 16 январи соли 1942 гуфта шуда буд, ки колхозчиён, хизматчиёни ноҳия ба фонди мудофия 667 550 сӯм заём ва 80457 сӯм пули нақд доданд. 2663 ҳаргуна либосҳо чамъ карда, ба фонди мудофия фиристода шуд.²⁷

Колхозҳои ноҳияи Панҷакент ба Артиши Сурх ёри калони худро мерасониданд. 13 январи соли 1942 колхозҳои ноҳия ба ҷабха чунин ёриҳо расонида буданд:

Номи колхозҳо	Картошка	Сабзавот	Бузу гӯсфанд	Равған	Моли шохдори қалон	Ғалла
Каганович (Панҷакент)	400 с.	137 с.				300 кг.
Маданият (Панҷакент)	213 с.	152 с.	4	10		
Янги-деҳқон (Сӯҷина)	814 с.	52	4	40		398 кг.
Ворошилов (Хурмӣ)	400 с.				1	197 кг.
Андреев (Хурмӣ)	280 с.				1	95 кг.
Дарвозаи Шарки Сурх (Панҷакент)	1300 с.	500				400 кг.
Сталин (Саразм)	245 с.					199 кг.
Сталин (Ёрӣ)				40 кг.	2	408 кг.
Комсомол (Косатарош)				10 кг.	3	
1 май (Хурмӣ)					1	350 кг.
Қизим-Тоҷикистон (Амондара)					1	196 кг.
Сталинобод (Вешист)						936 кг.
Калинин (Вешист)						296 кг.
Иттифок (Хурмӣ)						290 кг.
Стаханов (Саразм)						753 кг.

²⁷ Ҳамон ҷо, д.63 в.6.

Лохутӣ (Қуштеппа)						250 кг.
Ҳаёти нав (Колхозчиён)						189 кг.
Партизан (Моғиён)						188 кг. ²⁸

Рӯзномаи «Комсомолии Тоҷикистон» 31 май соли 1967 дар бораи Раиси шӯрои қишлоқи Уртақишлоқ Худойбердӣ Тӯраев мақолае чоп карда буд, ки ӯ соли 1942 ба ёрии Артиши Сурх 25 ҳазор сӯм супорид. Аз Москва ба ӯ чунин телеграмма омада буд: «Барои ёрӣ ба Артиши Сурх қарданатон ташаккур! Сарфармондеҳи олий И.В.Сталин».

Х.Тӯраев бо се грамотаи Раёсати Шӯрои Олии Тоҷикистон сарфароз гардонида шудааст. Меҳнатқашони ноҳияи Панҷакент ба маъҷубони Ҷанги Бузурги Ватанӣ ҳаматарафа ёрии худро мерасониданд. Ба онҳо дар соли 1942-ввум 3600 кг орд, 1070 кг биринҷ, 10 моли хурд, 300 кг собун, 200 кг макарон ёрӣ расонида буданд.²⁹

КМ Ҳизби Коммунистии Тоҷикистон 11 декабри соли 1942 «Дар бораи ҷамъоварии маблағ барои сохтани колони танки «Колхозчии Тоҷикистон» қарор қабул кард.

...КМ ҲК(б) Тоҷикистон зарур медонад, ки аз колхозчиён ва колхозчизанони ҶШС Тоҷикистон барои сохтмони колони танкии «Колхозчии Тоҷикистон» маблағ ҷамъ карда шавад.

КМ ҲК(б) Тоҷикистон ҳамаи колхозчиёнро даъват мекунад, ки ... дар супурдани маблағ барои сохтмони колони танкии «Колхозчии Тоҷикистон» фаъолона иштирок намоянд.³⁰

Дар асоси ин қарор бисёр колхозчиёни Панҷакент ба ин колони маблағи худро супориданд. Алиев Карим — аз деҳаи Саразм барои колони танкии «Колхозчиёни Тоҷикистон» 500 сӯм пул гузаронид.³¹

²⁸ БП КТ ф.5748 н.8 д.69. в.39.

²⁹ Бойгонии ПК Тоҷикистон ф.5748, н.6 д.116. в.17.

³⁰ Рӯзномаи «Коммунист Таджикистана», 12 декабри соли 1942, № 290.

³¹ Комсомолии Тоҷикистон, 31 май соли 1967.

Мохи марти соли 1943 халқи тоҷик ба чанговарони тоҷик, ки бо душмани ғаддор чанг мекарданд, чунин мактуб фиристонид: «Писарони азиз, шавҳарон, бародарон, чанговарони ҷасури мо!

...Мо, ки аз ҳеч кучо ёрӣ умед надоштем, бо даъватамон халқи бузурги рус дар зери байрақи зафаровари Ленин ба ёрӣ омад. Ёрии бародарона ва дастгирии дигар халқҳои ИҶШС ба мо имконият дод, ки хӯҷанини Ватани озод ва хушбахти сотсиалистӣ шавем.

...Ҳозир душмани қотили инсонияти тараққипарвар — Гитлер ва урдуҳои ваҳшии ӯ қасди вайрон кардани оилаи бародаронаи Иттифоқи Шӯравӣ кардааст, ки дар ҳайъати ин иттифоқ мо истиқлолият ва озодӣ ба даст овардаем. Оё шубҳа қардан мумкин аст, ки шумо, фарзандони далери халқи тоҷик, чанговарони ҷасури он вазифаатонро дар назди Ватан ифтихормандона иҷро менамояд. Охир шумо барои он меҷангед, ки абрҳои тираи зулмот дурахши Конституцияро, ки ҳаёти моро мунаввар мегардонад, тира накунад, гулҳои боғамон пажмурда нашаванд, модарону падарон, бародарону хоҳарон ва фарзандонатон дарзери асорат намонанд, шумо барои он меҷангед, ки оби ҷӯйҳоямон хушк нашаванд, шумо барои он меҷангед, ки хонаҳои маданиятамон валангор нашаванд.

...Шуморо бовар мекунонем, ки ҷавобан ба қорнамоиҳои қахрамононаатон, ҷавобан ба ҳучуми фотехонаи Артиши Сурхи шуҷоатманд боз ҳам хубтар қор мекунем. Ватан ва ҷабҳаро аз аслиха, тиру туфанг, нефт, ангишт, либос, хӯрокворӣ бештар таъмин менамоем... Мо Артиши Сурхи азизамонро бо маводҳои эҳтиётӣ пурра таъмин мекунем, оилаҳоятонро падарвор нигоҳубин мекунем...

...Чанговарони ҷасури мо! Дар чанги зидди душмани ашадитарини инсоният — фашистон иштирок қардан барои шумо шарафи бузург мебошад. Фарзандону набераҳоятон бо шумо фахр мекунанд. Халқи мо қорнамоиҳои шуморо абадан бо миннатдории бузург ва муҳаббат ба хотир меорад. Фарзандони азизи Тоҷикистон, далерона ба пеш равед, даррандаҳои разили

фашистиро аз сарзамини шӯравӣ ронед, одамхӯрони гитлериро несту нобуд кунед».

Ба мактуб бештар аз 300 ҳазор меҳнаткашони ҶШС Тоҷикистон имзо карданд.³²

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ ба оилаҳои аскарони сурхи Тоҷикистон бештар аз 50 миллиону 882 ҳазор сӯм нафақа дода шуда буд.³³ Ба оилаҳои аскарони сурхи Панҷакент дар соли 1945 3600 кг орд, 1070 кг биринҷ, 10 сар ҳайвоноти хурд, 10.500 сӯм пул ва дигар чизҳо кӯмак расонида шуда буд.³⁴ Меҳнаткашони Тоҷикистон ба фонди мудофия 40750 тонна ғалла, 151 вагон ҳаргуна маҳсулоти хоҷагии қишлоқ, 532 ҳазор либосҳои гарм, 123800 дона пӯст, 93400 кг пашм ва дигар чизҳоро супорида буданд.³⁵

ҒАМҲОРИ ДАР ҲАҚҚИ САҒИРОН

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ миқдори сағирони бепараст хеле зиёд гашт. Дар назди ташкилотҳои комсомолӣ ва пионерӣ вазифа истода буд, ки дар ҳаққи ин кӯдакон ғамхорӣ намоянд.

Бюрои КМ комсомолии Тоҷикистон 8 декабри соли 1941 «Дар бораи бачагони бепарастор ва бе назорат» қарор қабул кард. Дар он қарор гуфта шуда буд, ки дар соли 1941 аз тарафи милисаи ҷумҳурӣ 1715 бачагон дошта шудаанд, ки онҳо бе парастор ҳастанд.³⁶

³² Мактуби халқи тоҷик ба ҷанговарони тоҷик. Душанбе. Нашриёти давлатии Тоҷикистон, с.1943.

³³ Бойгонии давлатии Марказии Тоҷикистон ф.820, н.7. д.223. в.150.

³⁴ БПК Тоҷикистон ф.5748, н.2 д.116. с.17.

³⁵ М.Иркаев, Ю.Николаев, Я.Шарапов Очерки истории Советского Таджикистана. Сталинабад, 1957, № 370.

³⁶ БПКТ ф.36. н.1. д.224. в.147.

СКХ ИҶШС23 январи соли 1942 «Дар бораи чобачо кардани бачагон» қарор қабул кард. Дар асоси ин қарор дар назди комиҷроияҳо комиссияҳо ташкил карда шуданд, то ки онҳо дар бораи бачагони бепарастор ва бе назорат ғамхорӣ зоҳир намоянд.³⁷

Ташкилотҳои комсомолӣ ва пионерии Панҷакент дар ҳаққи ин хел бачагон ғамхорӣ мекарданд. Онҳоро барои тарбия кардан ба хонаи бачагон ҷалб менамуданд. Дар байни онҳо сӯҳбатҳо мегузарониданд. Дар ноҳияи Панҷакент ҳамин хел комиссия ташкил карда шуда буд. Раиси он раиси Комиҷроияи ноҳия Ғанӣ Бобоев буданд.

Дар ноҳияи Панҷакент хонаи бачагон кор мекард. Бачагони хонаи бачагон ҳамачиҳата аз тарафи Давлати Шӯравӣ таъмин карда мешуданд. Дар асоси қарори бюрои КМ ЛКСМ Тоҷикистон аз 26 июни соли 1945 барои хонаи бачагони Панҷакент 600 метр матоъи пахтагӣ ва 6000 сӯм пул ҷудо карда шуда буд.³⁸

КОЛХОЗҲО ДАР СОЛҲОИ ҶАНГ

Дар аввали солҳои чилум хоҷагиҳои коллективӣ хеле таракқӣ карданд. Дар соли 1938-ум 92 Ҷамоати хоҷагиҳои кишлоқро «Ҷамъиятҳои рафиқона» (Ҷоҳа) ташкил мекарданд. Дар соли 1941 ин хоҷагиҳо ба хоҷагиҳои колхозӣ мубаддал шуда, низомномаи худро қабул карда буданд. Дар он вақт дар ҷумҳурӣ 51 стансияҳои мошинӣ-тракторӣ кор мекарданд. Дар тамоми ҷо хоҷагиҳои коллективӣ ташкил карда шуда, ба сотсиализм

³⁷ Сборник постановлений СССР, 1942, № 2 л.26.

³⁸ БПКТ ф.36. н.440. в.205.

қадам гузошта буданд.³⁹ Ташкилотҳои хизбӣ ва Шӯравии Панҷакент ҳам барои мустаҳкам намудани колхозҳо корҳои зиёде мебуданд. Дар соли 1941 дар ноҳияи Панҷакент 94 колхоз вучуд доштанд.⁴⁰

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ яке аз колхозҳои беҳтарини ноҳия колхозии «1 май» буд. Ин колхоз дар соли 1944 аз ҳар гектар шолӣ 37 сентнерӣ ҳосил гирифта буд.⁴¹

Бригадаи Бобо Муқимов аз колхозии «1 май» дар соли 1940 аз ҳар як гектар шолӣ 52 сентнерӣ ҳосил гирифта буд.⁴²

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ колхозии ба номи Ворошилов (ҳоло ба номи Бобоқулов) раиси он Ҳалимов Рӯзибой яке аз колхозҳои пешқадам буд. Ҳалимов тамоми ҳаёти пурсамари худро дар қори деҳқонӣ гузаронида буданд. Дар ин колхоз дар вазифаҳои бригадир, мудири ферма, раиси колхоз фаъолият кардаанд.

Мудири фермаи ин колхоз Элибой Холтураев аз ҳар сад сар меш 157 барра гирифта буданд.⁴³ Яке аз колхозчиёни пешқадами ин колхоз Иброҳим Арбобов буданд. Дар ин қор он кас таҷрибаи бой доштанд. Колхоз дар он солҳо аз зироати шолӣ ҳосили баланд мегирифт.

ИСТГОҲҶОИ МОШИНИ-ТЕХНИКӢ

Дар тараққӣ додани қори хоҷагии кишлоқи Панҷакент нақши истгоҳҳои мошинӣ-техникӣ хеле қалон мебошад. Дар он ҷо тракторчиёни беҳтарин мекарданд. Яке аз онҳо

³⁹ Расулов Д. 40 лет коммунистической партии Таджикистана, Душанбе, Ирфон, 1964, с.31.

⁴⁰ Архиви партиявии Ленинобод ф.51. н.2. д.87. в.80.

⁴¹ БП КИ ф.5748 н.8. д.103. в.9.

⁴² Коммунисти Панҷакент, 1941, 18 феврал.

⁴³ Коммунисти Панҷакент, 10 феввали соли 1942.

Бозоров Вафо буд. Ё соли 1942 курси семоҳаи тракторчиёро хатм намуда, то соли 1943 дар вазифаи тракторчӣ кор кардааст. Баъд аз он, ба сафи Артиши Сурх рафта, ба муқобили фашистон қаҳрамонона мечангад. Соли 1945 аз ҷабҳа баргашта, боз ба кори тракторчигии худ машғул шуда, аз соли 1946 то 1957 бригадирӣ тракторчиён мешавад. Вақте ки соли 1961 истгоҳҳои тракторӣ барҳам хӯрданд, дар колхозӣ ба номи Жданов вазифаи саринженериро адо кардааст.

Барои хизматҳои Бозоров Вафо бо ордени «Чанги Ватанӣ», 11 медал мукофотонида шудааст. Раёсати Шӯроӣ Олии Тоҷикистон 11 февралӣ соли 1957 барои меҳнати фидокорона ва муваффақиятҳои соли 1956 дар соҳаи хочагии кишлоқ ба дастоварда шуда, рафиқ Бозоров Вафо, механики бригадаи трактори ЛАЙС-и Панҷакентро бо грамотаи фахрӣ мукофотонид. Бозоров Вафо боз 24 февралӣ соли 1969 бо грамотаҳои Раёсати Шӯроӣ Олии РСС Тоҷикистон сарфароз карда шудааст.

МАКТАБ ВА МАОРИФ ДАР СОЛҲОИ ЧАНГИ БУЗУРГИ ВАТАНӢ

Дар солҳои Чанги Бузурги Ватанӣ Ҳукумати Шӯравӣ ва Ҳизби Коммунист ба соҳаи мактаб ва маориф ғамхорӣ калон мекарданд. Рӯзномаи «Правда» 24 мартӣ соли 1942 навишта буд: «Тамомӣ ақибгоҳи мо барои ҷабҳа кор мекунад, бо истилогарони фашистӣ мубориза мебарад. Магар дар ин мубориза насли наврас ғаёлона иштирок карда метавонад? Мо ба фарзандони худ кушоду равшан мегӯем: Гражданинҳои ҷавон! Ватани маҳбуб тамомӣ чизи беҳтаринро ба шумо бахшидааст ва мебахшад. Ҳоло вақте расидааст, ки шумо ҳам ба вай кӯмак расонед, хизмати худро адо кунед».

Мактаббачагони Тоҷикистон ба ин даъват кӯшиш намуда, ба ҷабҳа кӯмаки худро расониданд. Тобистони соли 1942, 120

ҳазор мактаббачагон кор карда, 3 миллион сӯм маблағи рӯзи меҳнат кор карданд.⁴⁴

Он солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ ташкилотҳои ҳизбӣ ва Шӯравии Панҷакент барои беҳтар намудани қори мактаб ва маориф кӯшиш мекарданд. Чи хеле ки маълум аст, дар ин солҳо китобҳо, китобҳои хониш намерасиданд, бисёр муаллимон ба чабҳа рафта буданд.

Ба ҳамаи мушкилиҳо нигоҳ накарда, тамоми мактабҳои ноҳия кор мекарданд. Баъзе муаллимони Панҷакент хоҳиш мекарданд, ки онҳоро ба ҷанг фиристонанд ва ҳатто муаллимҳо ҳам ариза меоданд.

Муаллимаи мактаби № 30 шӯрои қишлоқи Ёрӣ М.Баҳриддинова ба комиссариати ҳарбии ноҳияи Панҷакент ариза навишт, ки ҳоло шавҳари ӯ дар сафи Артиши Сурх ба муқобили фашистони немис ҷангида истодааст. Ӯ ҳам меҳодад, ки ба чабҳа рафта, барои нест кардани фашизм мубориза барад.⁴⁵

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ нави нави мактабҳо ташкил карда шуда буданд. Дар асоси қарори Шӯрои Комиссарони халқии ИҶШС аз 12 июли соли 1943 мактабҳои ҷавони Қорғар ташкил карда шуда буданд, ки онҳо 1 октябри соли 1943 ба кор сар карданд. Дар асоси қарори ҳукумат аз 6 июли соли 1944 мактабҳои шабонаи ҷавонони деҳқон ташкил карда шуда буданд.⁴⁶

Дар асоси қарори Шӯрои Комиссарони ИҶШС аз 21 июни соли 1944 медалҳои тилоӣ ва нуқрагӣ таъсис дода шуда буданд. Медали тило барои он талабагони тамомқунандаи мактаби миёна дода мешуд, ки аз ҳамаи фанҳо баҳои «5» дошта бошанд, аз ахлоқ ҳам баҳои «5» дошта бошанд. Медали нуқра ба он хатмқунандагон дода мешуд, ки баҳои «5» ва аз 3 фан баҳои «4» дошта бошанд.

⁴⁴ БПКТ ф.36. н.1. д.329. в.91.

⁴⁵ Коммунисти Панҷакент, 8 март соли 1942.

⁴⁶ Народное образование СССР. М., Педагогика, 1974, с.389.

Дар соли 1944 номаи камол қорӣ карда шуд. Ин ҳамаи қорабиниҳои Ҳукумати Шӯравӣ барои боз ҳам хуб намудани қори мактаб ва маориф равона карда шуда буд.

Масъалаи қори мактаб ва маориф дар маркази диққати ташкилоти ҳизбии ноҳияи Павнҷакент меистод. Дар ҷаласаи Комитети ҳизбии ноҳия 19 августи соли 1944 масъалаи «Дар бораи тайёри ба соли хониши 1944/1945» муҳокима карда шуд. Пленум қайд кард, ки дар соли хониши 1943/1944 аз 6735 талабагон 407 нафарашон ба мактаб ҷалб карда нашуда буданд. Дар мактабҳои ноҳия 10 муаллимони забони русӣ намерасиданд.

Пленум аз мудирӣ шӯъбаи маорифи Панҷакент Субҳон Пӯлодов талаб намуд, ки барои боз ҳам беҳтар намудани қори мактабҳо чораҳои бинад.⁴⁷

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ бисёр муаллимоне буданд, ки аз тахти дилу қон қор мекарданд. Дар конференсияҳои муаллимони номҳои онҳоро ба хубӣ қайд мекарданд.

Яке аз ин хел муаллимони обруманди Панҷакент Ашӯров Ризо буданд (тав.1902 шаҳри Панҷакент, 1971 ҳамон ҷо).

Ашӯров қори муаллимиро соли 1937 дар деҳаи Дуобаи шӯроӣ қишлоқи Ёри шурӯъ карда буданд. Баъд аз он ба вазифаи директори мактаби Ёри таъйин шуда, дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ то соли 1947 дар ин мактаб қор карданд.

Ман ҳам дар он солҳо муаллим шуда қор мекардам. Медонам, ки дар ҳар як конференсия он кас дар раёсати маҷлис нишаста, баромад мекарданд.

Соли 1947 сарвари мактаби ибтидоии Лаби чашмаро ба ӯ супориданд. Шароити мактаб ҷавобгӯи замон набуд, бино кӯҳна, шароити дуруст ба роҳ мондани таълим надошт, бинобар ин мактаб ба ҳавлии Мулло Оқил кӯчонда шуд. Бо мурури замон дар ҷои дигар мактаби нав бунёд гардид, ки дар сохтмони он ҳиссаи Ризо Ашӯров қалон мебошад. Бинои мактаб соли 1954 ба қор даромад. Ҳоло ин мактаби кӯчак — мактаби миёна буда,

⁴⁷ БПКТ ф.5748, н.8. д.92. в.17.

зиёда аз 600 нафар хонанда дорад. Дар ин мактаб Р.Ашӯров, Гиёсиддин Самадов, Раҳмон Мухторов, Усмонкул Нӯъмонов хизмати босазое кардаанд.

Имрӯз ин омӯзгорон дар ҳаёт нестанд, лекин бо хизмати шоёнашон дар хогири мардуми маҳаллаи Азизобод нақш гузоштаанд. Ашӯров соли 1968 ба нафақа баромада, соли 1971 аз олам чашм пӯшид. Чи тавр ки мегӯянд, аҳли маориф гузарад, боқӣ бувад номаш. Аз ҳамин сабаб Ашӯров дар дили шогирдонаш боқист. Фаъолияти педагогии ин марди хоксор бо 5 медали Ҳукумати Шӯравӣ сарфароз гардонида шудааст. Ҳоло фарзандонаш Раҳмонкул, Барно, Муродой аз паси касби падар рафта, омӯзгоранд. (Материали Аслам Қаҳҳорӣ)

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ мактаби деҳаи Ғарибак яке аз мактабҳои пешқадами ноҳияи Панҷакент буд. Муаллимоне чун Саид Мирбоев — директори мактаб, Исроил Исмоилов — мудири қисми таълимӣ, Карим Раҳимов — муаллими забон ва адабиёт, Расул Ашӯров — муаллими география (ба сафи Артиши Сурх даъват карда шуд), Розиков — муаллими математика (аз шаҳри Самарқанд), Самеъҷон Бозоров — муаллими таърих (аз шаҳри Конибодом), Таня Минаева — муаллимаи забони русӣ, Бердӣ Турсунов — муаллими ҳарбӣ (аз Панҷакент), Неъматуллоев бо оилааш Саида Шарифова (аз Панҷакент), Пӯлод Ҳакимов (аз шаҳри Самарқанд), Шарофат Ҷӯрабоева, Она Воҳидова, Миша Елизаров (аз Панҷакент) ба шогирдон дарс медоданд. Аз одамони номбар карда шуда, ҳоло дар ҳаёт фақат ман мондаам. Бинобар ин номҳои онҳоро дар таърих мондан вазифаи муқаддас мешуморам.

Мактаби мо ки дар миқёси ноҳия намуна буд, намояндагоне, ки аз вилоят ё ҷумҳури меомаданд, мудири шӯъбаи маорифамон — Субҳонкул Пӯлодов дар мактаби мо пазиروي менамуд. Зеро, ки сифати кори мактаби мо хуб буд ва дар кишлоқи мо нони гандум буд. Меҳмононро меҳмондорӣ карда метавонистем. Ҳамаи мо маълумоти миёна доштем. Аз тахти дилу ҷон қор мекардем. Дар ин вақт ба ҳар сари оила 8 кг орд

медоданд. Масалан, оилаи Розиков аз 8 нафар иборат буд. Онҳо 24 кг орд мегирифтанд. Рӯзномаи «Коммунисти Панҷакент» 31 январи соли 1942 навишта буд, ки муаллима ва талабагони қишлоқи Ғарибак ба фонди Артиши Сурх 2000 сӯм пул, 20 пӯст доданд. Дар натиҷаи нағз қор қардани муаллимони директори мактаб Саидбой Мирбоев моҳи августи соли 1945 ба вазифаи инструктори комитети ҳизбии ноҳия, қорқуни ҳизбӣ, қотиби Комитети ҳизбии ноҳия мушарраф шуданд. Мудирӣ қисми таълимӣ Исроил Исмоилов моҳи августи соли 1945 ба вазифаи қотиби якуми Комитети комсомолони ноҳия интихоб шуда, қорқуни профессионалии комсомол шуд.

Омӯзишгоҳи омӯзгорӣ Панҷакент моҳҳои ноябр-декабри соли 1942 бафта шуд. Ба ҷои он аз шаҳри Одесса мактаби ҳарбӣ-ҳавоӣ таъсис гардид.

Вақте ки ин мактаб боз ба шаҳри Одесса кӯчида рафт, омӯзишгоҳ дар соли 1944 қори худро боз давом дод.

Бисёр омӯзгорони омӯзишгоҳи омӯзгорӣ мо ба ҷабҳа рафтанд. Директори омӯзишгоҳ Муҳаммадӣ Арсланов ба ҷабҳа рафта, қаҳрамонона ҷангида бо рутбаи капитан баргаштанд. Муаллими забон ва адабиёт Отақул Низомов ба ҷабҳа рафта бо рутбаи лейтенанти қалон баргаштанд. Муаллимони Ҷалилов дар ҷабҳа ҳалок шуданд. Муаллим Расул Ортиқов дар ҷабҳа ҷангида, бо рутбаи лейтенанти қалон баргаштанд.

Муаллимони беҳтарини Панҷакент Боқӣ Амонзода, Аслиддин Абдуллоев, Александр Иванович Белозерский, Қутбиддин Раззоқов, Насрулло Усмонов, Отақул Низомов (ҷанговар), Шамсиддин Баҳриддинов, Муқаддас Искандаров, Ҳалима Искандарова, Алибой Ҷӯраев, Бобо Турдиев, Нусратов Абдучаббор Шарифзода, Баҳрӣ Раҳимов, Абдуллоҷон Фаёзов, Файзулло Хоҷаев, Махсум Бобомуллоев, Насим Акрамов, Қарим Раҳимов, Додарой Абдуллоева, Башорат Юсуфова ва бисёр дигарон дар мактабҳои ноҳия қор қарда, талабагонро дар рӯҳи Ватандӯстӣ тарбия мекарданд.

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ ба кори маорифи халқи Панҷакент Пӯлодов Субҳонкул роҳбарӣ мекард. Ба душворихоии ҷанг нигоҳ накарда, тамоми мактабҳои Панҷакент кор мекарданд. Вақте ки дар солҳои 1945-1947 вилояти Ҷиротеппа барпо шуд, Пӯлодов ба мудирӣ шӯбаи маорифи вилоят таъйин шуданд. Баъди адои вазифа ба Панҷакент баргаштанд. Дар кори тарбияи халқи Панҷакент хизматҳои шоён кардаанд. Он кас бо 6 медал, грамотаҳои Раёсати Шӯрои Олии Тоҷикистон ва дигар мукофотҳо сарфароз гардидаанд. Бояд гуфт, ки Пӯлодов яке аз устодони ҳақиқии ман буданд.

Бо қарори бюрои КМ ЛКСМ Тоҷикистон аз 23 сентябри соли 1941 Борон Сатторов аз вазифаи котиби якуми комсомолони ноҳия озод карда шуда, ба он вазифа Бибираҷаб Исоева тасдиқ карда шуда буд. Ӯ то соли 1943 дар ин вазифа кор кард. Аз 28 апрели соли 1943 дар вазифаи котиби якуми комсомолони ноҳия Кашифа Вилдонова ҷаъолият кард. Баъд аз он 22 ноябрисоли 1943 котиби якуми Комсомолони Панҷакент Маҳмудов Ғиёс таъйин шуд.⁴⁸

5 июни соли 1944 Маҳмудов Ғиёс бинобар касал буданаш аз вазифаи котиби якуми комсомолони ноҳия озод карда шуд (Ӯ вафот кард). Ба ин вазифа Юнусов Абу интиҳоб гардид. Баъд аз он моҳи июли соли 1945 ба ин вазифа Шодмонов Яздонро интиҳоб карданд. Моҳи августи соли 1945 ба вазифаи котиби якуми комитети комсомолони ноҳияи Панҷакент Исмоилов Исроил интиҳоб гардид.

Чи хеле ки дар боло қайд кардем, дар солҳои 1941-1945 ҳафт маротиба котибони якуми комитети комсомолии ноҳия дигар карда шуд. Ин ба пешравии кор ҳалал мерасонид.

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ ташкилотҳои комсомолии Панҷакент аз ҷиҳати ташкилӣ суст шуданд. Дар соли 1942 дар 9 колхозии ноҳия ташкилотҳои комсомолӣ барҳам хӯрданд. Дар 38 мактаби ҳафтсола ва як мактаби миёна ташкилотҳои

⁴⁸ БПКТ 36. н.1. д.330. в.88.

комсомолӣ аз ғаъолият монданд. Аксарияти комсомолон ҳаққи азъогӣ намесупориданд. Дар солҳои 1943-1944 даҳ ташкилоти комсомолӣ, ба монанди ташкилотҳои комсомолии артили «Ударник» — котибаш Халилава, колхозии ба номи Ворошилов — котибаш Раҳматулло Ортиқов ва дигарон.

5 юни соли 1944 ҷаласаи дуввуми комитети комсомолони Панҷакент барпо шуд. Дар ин пленум котиби комитети комсомолони вилояти Ленинобод Усмон Шарифов иштирок дошт. Пленум масъалаи ташкилиро дида, аз вазифаи котиби якуми комитети комсомолон Ғиёс Маҳмудовро бо сабаби касал буданаш озод кард. Ба ин вазифа иштирокчии Ҷанги Бузурги Ватанӣ Юнусов Абуро интихоб кард. Ба вазифаи котиби дуум Екатерина Зиновскаяро таъйин намуд.

Қарори бюрои КМ ЛКСМ Тоҷикистон аз 15 сентябри соли 1944 ба вазифаи котиби якуми комитети комсомолони Панҷакент Юнусов Абуро тасдиқ кард. Маҳмудов Ғиёс аз касали сил вафот кард.

Бо қарори КМ ЛКСМ Тоҷикистон аз 25 августи соли 1945 Юнусова Маҳфират ба вазифаи ташкилотчии кор дар байни занони комитети комсомолони ноҳияи Панҷакент тасдиқ карда шуд. Дар ин солҳо яке аз ташкилотҳои беҳтарини комсомолони ноҳия, ташкилоти комсомолони колхозии «1 май» котиби ташкилоти комсомолиаш Исмоилов Исроил буд.

Рӯзномаи «Коммунисти Панҷакент» 13 феввали соли 1942 навишта буд, ки комсомолони ин ташкилот Бурҳониддин Ҷӯраев, Саид Мирбоев, Раҳмон Қаҳҳоров, Исроил Исмоилов дар байни колхозчиён қорҳои ташвиқотӣ бурда, хабарҳо аз ҷангҳоро ба колхозчиён фаҳмонда медиҳанд.

Бюрои комитети комсомолони ноҳия 4 ноябри соли 1944 аз он ташкилоти комсомолӣ Ҷумаев Ҳайт, Эгамов Раҳим, Бобоев Ғиёсиддин, Шарифов Ҳафиз, Хочаев Нарзиқул, Каримова Мӯҳтарама, Ҷумъаев Баротро ба сафи комсомолӣ қабул карда буд.⁴⁹

⁴⁹ БП КТ ф.5752, н.1. д.5. в.105.

Дар солҳои Чанги Бузурги Ватанӣ бисёр комсомолони пешқадам ба сафи ҳизби Коммунист дохил шуда буданд. Масалан Исмоилова Истамой (8 январи соли 1944) дар охир котиби комитети ҳизбии ноҳия, Раҳимова Муфараҳ — дар охир мудирӣ шӯъбаи комитети ҳизбии ноҳия, Қаҳҳоров Халил — дар охир раиси колхозӣ «1 май», Мирбоев Саид — котиби комитети ҳизбии ноҳия, Баҳромов Ҳайдар — котиби ташкилоти ҳизбии колхозӣ ба номи К.Маркс ва бисёр дигарон.

Бо қарори бюрои КМ ЛКСМ Тоҷикистон аз 26 июли соли 1945 ба вазифаи котиби якуми комитети комсомолони Панҷакент Шодмонов Яздонқул тасдиқ карда шуд. Юнусов Абу аз ин вазифа озод гардид.⁵⁰ Шодмонов Яздон дар моҳи августи соли 1945 аз вазифаи котиби якуми комитети комсомолони ноҳия озод карда шуда, ба ин вазифа Исмоилов Исроил интихоб гардид.

Дар соли 1945 ба ҳайъати комсомолони Панҷакент дигаргуниҳо ба вуҷуд омада буданд. Дар моҳи апрели соли 1945 дар ноҳия 46 ташкилотҳои ибтидоӣ-комсомолӣ амал карда, дар онҳо 602 аъзои комсомол (котиб Юнусов Абу) буданд.⁵¹

Дар семоҳаи III соли 1945, ташкилотҳои комсомолӣ 51 адад, дар онҳо комсомолон 566 нафар (котиб Исмоилов Исроил) буданд. Сабаби кам шудани миқдори комсомолон аз он ибрат буд, ки карточкаҳои комсомолӣ буданд, аммо одамон набуданд.

ЁРИИ КОМСОМОЛОН ВА ПИОНЕРОН БА ҶАБҲА ВА ОИЛАҲОИ ЧАНГОВАРОН

Аз рӯзиҳои аввали саршавии чанг халқи Ватани мо барои ҷабҳа маблағ ва чизҳоро ҷамъ мекарданд.

⁵⁰ БП КТ ф.36. н.1. д.8. в.1.

⁵¹ БП КТ ф.5762. н.1. д.8. в.1.

Бюрои КМ ЛКСМ Тоҷикистон 8 сентябри соли 1941 «Дар бораи чамъ намудани либоси гарм барои Артиши Сурх» қарор қабул кард.⁵² Дар қарор гуфта шуда буд, ки маҷлисҳои комсомолӣ ва чамъомадҳои пионерӣ гузаронида, ба талабагон фаҳмонидан лозим аст, ки барои Артиши Сурх либосҳои гарм ва дигар либосҳои чамъ карда шаванд.

Пионерон ва мактаббачагони Панҷакент тобистони соли 1941 10 гектар замини наҳӯдро даравиданд. Пионер Раҷабов Чӯра аз колхозии ба номи Карл Маркс ба микдори 185 сӯм рӯзи меҳнат музд кор кард.

Комсомолон ва пионерони Панҷакент 19 мартии соли 1944 шанбегӣ гузарониданд, ки дар он 94 комсомолон ва пионерон иштирок карда, 400 ниҳоли дарахтони мевадиханда шинониданд.⁵³

Бо қарори Раёсати Шӯрои Олии ИҶШС аз 14 июни соли 1945 комсомолони Лениний барои хизматҳои шоёнаш дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ бо ордени Ленин мукофотонида шуда буд. Ин мукофот ба комсомолони Панҷакент ҳам дахл дорад.

Ташкилотҳои комсомолони Украина, Белоруссия, шаҳрҳои қаҳрамони Москва, Ленинград, Волгоград, Севостопол, Одесса бо ордени «Байрақи Сурх» мукофотонида шуда буданд. Барои мардонагӣ ва қаҳрамонӣ нишон доданишон 3,5 миллион комсомолон бо ордени медалҳои Ҳукумати Шӯравӣ мукофотонида шуданд. Аз 11 ҳазор Қаҳрамонони Иттифоқи Шӯравӣ 7 ҳазораш аъзои комсомол буданд.⁵⁴

Дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ бисёр сардастаҳои пионерон ба ҷанг рафтанд. Корҳои пионерӣ хеле суст шуданд.

Дар қорҳои ташкилии ташкилотҳои пионерӣ баъзе дигаргуниҳо дохил карда шуданд.

Дар асоси қарори бюрои КМ Комсомолони Тоҷикистон аз 1 октябри соли 1941 ба сардастаҳо ҳуқуқ дода шуд, ки раисони

⁵² БП КТ ф.3. н.4. д.224. в.35.

⁵³ БП КТ ф.5752. н.1. д.7. в.49.

⁵⁴ Комсомольская жизнь, 1966, №10, с.18.

шӯроҳои отрядро худашон таъйин кунанд. Ба сардории дружина — Штаби дружина роҳбарӣ мекард.

Масъалаи беҳтар кардани роҳбарии комсомол ба ташкилотҳои пионерӣ дар пленуми V КМ Комсомолии Тоҷикистон (28-30 декабри соли 1943) муҳокима карда шуд. Пленум ташкилотҳои комсомолро вазифадор намуд, ки назорати худро бар ташкилотҳои пионерӣ пурқувват наоянд. Дружинаҳои пионериро бо сардастаҳо таъмин кунанд.⁵⁵

Дружинаҳои пионерӣ дар баъзе мактабҳои ноҳияи Панҷакент кори худро беҳтар мекарданд. Сардастаи пионерони Омӯзишгоҳи омӯзгории Панҷакент Юнус Бобоев ва командири он Камол Ғаффоров корҳои пионериро хеле хуб ба роҳ монда буданд. Чамъомадҳои пионерӣ доир ба қаҳрамоноҳои Артиши Сурх дар ҷабҳаҳо гузаронида мешуданд. Ҳардуи онҳо ба ҷабҳа рафтанд. Камол Ғаффоров дар ҷабҳа ҳалок шуд. Юнус Бобоев сихат саломат баргашт.

Сардастаи пионерони қишлоқи Ғарибак Файзулло Ёров дар яке аз чамъомадҳои пионерӣ дар бораи ба вучуд омадани нишони «Ворошиловский значек» нақл кард. Ӯ ҳикоя кард, ки 31 августи соли 1931 К.Е.Ворошилов бо 10 тир паррондан аз 70 хол 69 хол зад. Ана ҳамин хел нишони «Ворошиловский значек» ба вучуд омада буд. Файзулло Ёров бо бародараш Рачаб Ёров якҷоя ба ҷабҳа рафтанд. Файзулло додараш Рачабро гӯронд. Худаш ҳам ҳалок шуд.

Пионерони Панҷакент соли 1944 шанбегӣ ташкил карда, 400 дарахт шинонданд.⁵⁶ Пионерони тамоми қишлоқҳои Панҷакент дар корҳои колхозҳо ғаёлона иштирок мекарданд. Корҳои асосии хоҷагии қишлоқро пионерон мебурданд.

Боре дар як сӯҳбати хосса профессор Бозор Тилавов аз хусуси воқеаҳои солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ гуфтанд, ки мо бачагони колхозии ба номи К.Маркс (ҳоло ба номи Хӯҷамуродов)

⁵⁵ БП КТ ф.36. н.1. д.351. в.10.

⁵⁶ БП КТ ф.5752. н.1. д.7. в.49.

ҳар рӯз аз соати 4 пагоҳ то шом дар сахроҳои колхозӣ кор мекардем. Пойҳоямон урӯн, шикамамон гурусна буд. Яке аз дӯстони мо ба бригадири колхоз чунин гуфт: «Амак, мо ғуломи киём, ки ин қадар гуруснаву ташна кор мекунем?». Бригадирамон ҷавоб доданд: «Не, писаронам. Шумоён ғулом нестед. Аммо ғалларо бояд ҷамъ кунем, то ки аскарон сер бошанду фашистонро нест кунанд». Ба мо фаҳмонданд, ки меҳнати мо ба ҷабҳа даркор аст. Баъд аз он ягон кас ягон сухане нагуфта, ҳамаи мо бачагон аз таҳти дилу ҷон меҳнат мекардем.

Ба ин суханони профессор бояд илова кунам, ки тамоми халқи Панҷакент барои ғалаба дар ҷабҳа кор мекарданд. Шиор фақат якто буд: «Ҳама барои ҷабҳа, ҳама барои ғалаба».

ТАМОМШАВИИ ҶАНГ ВА ҒАЛАБАИ ШҶҶҶҶ

Қушунҳои шҶҶҶҶ 30 апрели соли 1945 Рейхстагро бо ҳучум гирифтанд. 2 май Берлин таслим шуд. 8 майи соли 1945 дар Карлехорти наздикии Берлин ба ҳуҷҷати таслимшавӣ Германия имзо кард.⁵⁷ Дар ин ҷанги хонумонсӯзи Бузурги Ватанӣ халқи ШҶҶҶҶ 26 миллиону 600 ҳазор нафарро талаф дод.⁵⁸ Аз он ҷумла қариб 93 ҳазораш аз Тоҷикистон, 37 нафарашон аз деҳаи Ғарибаки мо буданд.

Ҷанги Бузурги Ватанӣ 1418 рӯзу шаб давом кард. Дар ин ҷанг Германия мағлуб шуд. Дар ин ҷанг 507 дивизияҳои Германия ва ҳамсафарони он торумор карда шуданд. 77 ҳазор сомонӣ, 107 ҳазор тӯп, 48 ҳазор танк, 10 миллион солдатҳо ва офитсерони он нест карда шуданд.⁵⁹

⁵⁷ Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ.8, Душанбе, 1988, с.463.

⁵⁸ Правда, 1 июли соли 1999.

⁵⁹ Великая Отечественная война 1941-1945. М., Планета, 1985, г.389.

Чӣ сабаб шуд, ки дар ин чанги зидди қувваҳои хело зиёди фашистӣ мамлақати мо ғалаба кард? Роли ҳалқунандаро дар ин чанги зидди фашизм ҳалқи Шӯравӣ ва Артиши Сурхи он бозид. Лашкарқашони он И.В.Сталин — генералиссимус, маршалҳо Г.К. Жуков, А.И.Антонов, С.М.Будёный, Н.А.Булганин, А.М. Василевский, К.Е.Ворошилов, С.К.Тимошенко ва дигарон ба артиш роҳбарӣ карда, ғалабаро ба даст оварданд.

Ин роҳбарии ҳизби коммунистӣ буд, ки тамоми ҳалқамонро барои муҳофизати Ватан бархезонд. Ҳисси ватандӯстиро дар қалби онҳо тарбия кард. Дар он Чанги Бузурги Ватанӣ 3 миллион коммунистон ҳалок гаштанд. 5 миллион аскарон ва афсарон ба сафи ҳизбикоммунистӣ дохил шуданд.⁶⁰

Дар ин чанг сохт ва иқтисодиёти сотсиалистӣ бар сохт ва иқтисодиёти капиталистӣ ғалаба кард.⁶¹ Дар ин чанг дӯстии ҳалқҳои ИҚШС ғалаба кард. Ягонагии ҷабҳа ва ақибгоҳ ғалаба кард. Ҳалқи Шӯравӣ ғалаба кард, зеро, ки роҳбари ӯ Иосиф Виссарионович Сталин буд.

Маршали Иттифоқи Шӯравӣ Георгий Константинович Жуков дар бораи И.В.Сталин навишта буд: «И.В.Сталин дар қори ба даст овардаи ғалаба бар Германияи фашистӣ ва иттифоқчиёни он шахсан саҳми қалоне гузошт. Обрӯи вай ниҳоят қалон буд ва бинобар ин, ҳалқ ва қўшунҳо Сарфармондеҳи Олӣ таъйин шудани Сталинро бо рӯҳбаландӣ маъқул донистанд».⁶² «Бешубҳа вай сарфармондеҳи олии арзанда буд» (с.353) Уинстон Черчил дар бораи Сталин гуфта буд: «Ман ба Кремл омадам ва бо доҳии бузурги инқилоб ва ходими хирадманду диловари рус во хӯрдам. Ман фаҳмидам, ки Сталин ҳамаи вазъиятро амиқ ва дақиқ дарк карда, чиддиятро аз даст намедихад».

Президенти Америка Рузвелт гуфта буд: «Саволҳои кӯтоҳ, фаҳмо ва ошкоро буданд. Ҷавобҳои тезу дақиқ буданд ва чунон

⁶⁰ Великая Отечественная война 1941-1945. М., Планета, 1985, г.8

⁶¹ Коммунист, 1985/6 с.58.

⁶² Жуков Г.К. Ёддоштҳо ва анианаҳо. Душанбе, Ирфон, 1990, с.343.

иброз мегардиданд, ки гӯё тадбирашон чанд сол пеш андешида шуда бошанд. Ӯ қилу қолро намписандад. Ҳачваш буррону нишонрас аст».⁶³

Гитлер дар бораи Сталин чунин гуфтааст: «Халқи рус барои ғалабааш ба оҳанин будани ин одам сачда кунад. Агар ӯ ягон вақт ба дасти ман афтад, олитарин эҳтиромро дар ҳаққаш мекунам, ба ӯ _____ беҳтарини Германияро пешкаш мекунам, аммо ӯро ба озодӣ иҷозат намедихам».⁶⁴

Дар қарори КМ ҲҚИШ аз 4 январи соли 1967 «Дар бораи тайёри ба 50-солагии Инқилоби Кабири сотсиалистии Октябр» гуфта шудааст: «Корнамоии халқи Шӯравӣ дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ бар зидди фашистони истилогар ҷовидонист. Ин ҷанги саҳт ва хунрезе буд, ки қурбонии зиёдеро талаб кард. Аммо соҳти шӯравӣ ҷамъият ва давлате, ки Инқилоби Октябр барпо намуд, ба озмоишҳои саҳттарин тоб овард. Торумор кардани қувваҳои ашадии мудохилаи империалистӣ, душмани бадтарини тараққиёт ва тамаддун — фашизми гитлерӣ — иқтидори шикастнопазири Давлати Сотсиалистиро нишон дод. Ғалабаи Иттифоқи Шӯравӣ дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ барои инкишофи инқилоби сотсиалистӣ дар як қатор мамлакатҳои Аврупо ва Осиё, барои инкишофи пуравчи ҳаракати миллии озодихоҳӣ шароити мусоид фароҳам овард».⁶⁵

⁶³ Курьер Таджикистана, 3 июня 1999 г.

⁶⁴ Александр Коваленко Жизнь — это борьба, М., Изд-во «Ветеран-отчизны», 2001, с.452.

⁶⁵ Дар бораи тайёри ба 50-солагии револотсияи кабири сотсиалистии Октябр, Душанбе, Ирфон, 1967, с.6.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА

1. Ленин В.И. П.С.С. том 41.
2. Александр Коваленко. Жизнь — это борьба. М., Изд-во «Ветеран-отчизны», 2001.
3. Армия фронтового народа, М., «Прогресс», 1972.
4. Великая Отечественная война. М., Изд-во «Политическая литература», 1973.
5. Великая Отечественная война. М., Изд-во «Планета», 1985.
6. Жуков Г.К. Ёддоштҳо ва андешаҳо. Душанбе, Ирфон, 1990.
7. Иркаев М., Ю.Николаев, Я.Шарипов Очерки истории советского Таджикистана. Сталинабад, 1957.
8. Лелюшенко Д.Д. Москва-Сталинград-Берлин-Прага. М., «Наука», 1987.
9. Народное образование в СССР. М., Педагогика, 1974.
10. Насриддинов Б. Рози дил. Душанбе., Ирфон, 1963.
11. Расулов Ч. 40 лет коммунистической партии Таджикистана. Душанбе, Ирфон, 1964.
12. Сафаров Раҳмонв. Ҳазору як корнома. Китоби якум, 1995, китоби дуввум, 2000.
13. Сборник постановлений СССР, 1942, № 2.
14. Санги мазор, Душанбе, Адиб, 1993. Гирдоваранда Лоик Шералий.
15. Энциклопедия советии тоҷик, ч.8. Душанбе, 1988.
16. Бойгонии ҳизбҳо коммунистии Тоҷикистон. Фондҳои 3, 36, 5748, 5752, 5361, 5762.
17. Бойгонии давлатии марказии Тоҷикистон, ф.280, журналҳо.
18. Коммунист, 1985/6
19. Комсомольская жизнь, 1966/№ 10

Рӯзнамаҳо:

20. Коммунист Таджикистана, 1942, 10.ІІ, 8.ІІІ, 12.ХІІ, 1948. 23.ІІ.
21. Комсомольская правда, 1941, 22 июн.
22. Курьер Таджикистана, 1994, 3 июн.
23. Комсомолии Тоҷикистон, 1967, 31 май.
24. Правда, 1999, 1 июн.
25. Ҳақиқат, 1980, 6 апрел.

М У Н Д А Р И Ц А

Саршавии Ҷанги Бузурги Ватанӣ.....	3
Роҳбарони Комичроияи Панҷакент дар солҳои ҷанг	9
Панҷакентиҳо қаҳрамонона мечанганд	12
Барои Ватан чони худро фидо карданд	28
Марде борӯманд	30
Ному насаби ҷанговарони марҳуми панҷакентӣ.....	32
Асирон дар Ҷанги бузурги Ватанӣ.....	46
Ёри ҳаматарафа ба ҷабҳа.....	48
Ғамхорӣ дар ҳақиқи сағирон	54
Колхозҳо дар солҳои ҷанг.....	55
Истгоҳҳои мошинӣ-техникӣ	56
Мактаб ва маориф дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ.....	57
Ёри комсомолон ва пионерон ба ҷабҳа ва оилаи ҷанговарон.....	64
Тамомшавии ҷанг ва ғалабаи шӯравӣ.....	67
Адабиёти истифодашуда	70
Рӯзномаҳо.....	70

Исроил Исмоилов

ШУҶОАТ ВА ЗАФАР

Рассом	<i>У. Ашӯров</i>
Муҳаррири ороиш	<i>А. Муҳаммадиев</i>
Муҳаррири саҳифабандӣ	<i>М. Саидова</i>
Муҳаррири техникӣ	<i>Ф. Раҳимов</i>

Ба матбаа 18.04.2005 супорида шуд. Ба чопаш 22.04.2005 имзо шуд. Коғази офсетӣ. Чопи офсетӣ. Хуруфи адабӣ. Андозаи 60x84^{1/16}. Чузъи чопии шартӣ 4,5. Адади нашр 300 нусха. Супориши №23/05.

Нашриёти «*ЭҶОД*».
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36. Тел.: 21-95-43.
E-mail: ejod@tajik.net.